

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Conferentie der Jonge Balie te Brugge
op zaterdag 16 oktober 1965

MEDEZEGGENSCHAP IN DE ONDERNEMING

Rede uitgesproken door Mr Arnoud PRIEM

Inleiding.

De jurist, die pleit voor sociale hervormingen, loopt altijd het gevaar om met de onrustwekkende kwalifikatie van marxist, in de woestijn te worden gezonden (1). Ter mijne rechtvaardiging beroep ik mij op wat hier, bij een vorige openingszitting, is verklaard geworden, nml. dat het recht eerst en vooral tot taak heeft levend recht te zijn, in deze zin dat het recht ordening moet geven aan de levende problemen van de samenleving (2).

Iedere rechtsbeoefenaar weet dat het recht zijn ordenende taak maar moeizaam aan de jongste ontwikkeling van de samenleving heeft aangepast, vooral nu in deze tijd zoveel nieuwe levensvormen zijn gecreëerd geworden en de oude denkbeelden zo ingrijpend veranderd zijn.

Maar meer dan elke andere tak van de menselijk activiteit zit het industriële en commerciële leven geprangd tussen voorbijgestreefde rechtsfiguren. Men moet immers bedenken dat het economisch gebeuren langs bijzonder dynamische krachtlijnen verloopt en dat tijdens de laatste decennia vele nieuwe inzichten verworven werden in het sociaal aspect van het economisch proces.

Op het vlak van de onderneming spitsen deze problemen zich toe op de ordening van de factoren arbeid en kapitaal. Het dienstverhuuringskontraat en het eigendomsrecht, die van oudsher, deze betrekkingen regelen, kunnen niet langer volstaan om het genuanceerde beeld van de onderneming te omvatten. Dit blijkt al dadelijk voor wie het statuut van de factor arbeid en meer bepaald de mogelijkheden onderzoekt om aan het personeel ruimere medezeggenschap toe te kennen. Dit onderwerp zou ik thans beknopt voor u willen behandelen.

Wat is medezeggenschap ?

Laten we bij de aanvang duidelijk stellen dat de

medezeggenschapsproblematiek een algemeen-maatschappelijk en geen specifiek-industrieel vraagstuk is (3). De democratisering, d.i. de medezeggenschap van alle rechtsonderhorigen in het bestuur van de instellingen, heeft immers o.i. nog nergens, ook niet op politiek vlak, een bevredigende oplossing gekregen.

In het begrensde kader van de onderneming noemen we medezeggenschap, alle uitingen van verticale interactie, waarbij de opwaartse invloed van de arbeiders in bepaalde, soms wettelijk geregelde vormen, en door de leiding en door de arbeiders wordt erkend (4).

Bij deze definitie sluit onmiddellijk de vraag aan, « hoe » de arbeiders deel kunnen hebben aan het beleid van de onderneming. Elke oplossing zal steeds drie schikkingen moeten voorzien :

1. een omschrijving van de vraagstukken, waarover de werknemers recht van medespreken zullen krijgen : naargelang het ingenomen standpunt, kan er eventueel een onderscheid gemaakt worden tussen de technische, de sociale en economische bedrijfsaangelegenheden,

2. verder een bepaling over de aard van het medezeggenschap : men kan opteren voor een recht op informatie, dat gebeurlijk kan samengaan met een adviesrecht, ofwel de voorkeur geven aan een vetorecht of aan een volledig medebeslissingsrecht,

3. tenslotte zal een geschikte vorm moeten gezocht worden om de werknemers toe te laten hun standpunt aan de bedrijfsleiding bekend te maken : dit kan inderdaad zowel rechtstreeks gebeuren als door tussenkomst van gekozen organen.

Men mag bij de opbouw van dit stelsel niet alleen uitgaan van een exclusief ideëel beginsel. Als we met een oplossing komen aandragen, die de historisch gegroeide verhoudingen overhoop zou halen, kunnen we er zeker van zijn dat het een nieuwe utopie is die van stal wordt gehaald en daar weer spoedig onderdak zal vinden (5).

Het lijkt me daarom wenselijk vooraleer naar een vorm van medezeggenschap op zoek te gaan, even stil te staan bij de bestaande ondernemingsstructuren en ook bij de fundamentele regels, die de economische en juridische realiteit van vandaag beheersen.

We zullen daarbij de naamloze vennootschap voor ogen houden, omdat zij op de meest sprekende wijze de karakteristieken incarneert van het probleem, dat hier gesteld wordt.

I. De Onderneming.

De onderneming kan, onder economisch opzicht, getypeerd worden als een zelfstandige, duurzame organisatie van kapitaal en arbeid, met het doel winst te maken, door het voorzien in de maatschappelijke behoeften. Zij is m.a.w. een vereniging van kapitaal-inbrengers en arbeiders (8).

De kapitaal-inbrengers besturen theoretisch de onderneming. De ondervinding leert echter dat de doorsnee-belegger geen rechtstreeks belang stelt in het bestuur van de onderneming, hij verlangt alleen een hoog en regelmatig dividend. Zelfs als hij in die verwachting wordt teleurgesteld, denkt hij er nog niet aan om te trachten druk uit te oefenen op het ondernemingsbeleid, maar hij zal doodeenvoudig opdracht geven zijn aandelen te verkopen.

Daar komt nog bij dat meestal een groot deel van het aandelenbezit uitermate versnipperd is en dat aldus een goed georganiseerde minderheidsgroep gemakkelijk samenstelling en beleid van de beheerraad kan controleren. Heel dikwijls zijn dat beleggingsfondsen, levensverzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, enz. die met de spaargelden van hun cliënten op de kapitaalmarkt opereren, waarvan zij, strikt genomen, geen eigenaars zijn. Zij beschikken zeker over een voldoende groot pak aandelen, om alle touwtjes in handen te hebben.

Ten aanzien van deze pertinente vaststellingen heeft de commissie voor de hervorming van het vennootschapsrecht in België, voorgesteld, voortaan de taak van de algemene vergadering nauwkeurig te omlijnen en het residu van de bevoegdheid aan de beheerraad toe te kennen (7).

De rol van de beheerraad is op zichzelf ook erg complex. Hij omvat afgevaardigde-beheerders, die lid zijn van het directiecomité en van wie praktisch alle initiatieven en beslissingen uitgaan, verder beheerders, die gekozen werden om hun relaties of deskundigheid en als gewone raadgevers optreden en tenslotte een derde categorie beheerders, wier enige activiteit erin bestaat maandelijks hun goedkeuring te hechten aan de genomen beslissingen.

De effectieve leiding van de onderneming berust bij het directiecomité, dat gewoonlijk een emanatie is van de beheerraad. Dit comité zou theoretisch zijn macht moeten ontvangen van deze raad en handelen volgens opgelegde directieven. In de praktijk echter bepaalt het eigenmachtig de bedrijfspolitiek, beveelt de nodige maatregelen en oefent het gezag uit. Het is onbetwistbaar het machtigste orgaan in de onderneming, ook al onderwerpt het op geregelde tijdstippen zijn beleid aan het toezicht van de beheerraad, ten einde zijn aansprakelijkheid gedekt te weten.

De commissarissen daarentegen spelen een onaanzienlijke rol. Hun kwetsbaarheid ligt hierin dat ze dezelfde personen moeten controleren, aan wie ze hun aanstelling te danken hebben. Hun toezicht wordt bovendien reeds voorafgegaan door dit van de beheerraad, dat overigens met grotere doelmatigheid wordt uitgeoefend. In de voorgestelde hervorming worden

terecht de commissarissen vervangen door bedrijfs-revisoren met als opdracht, elk jaar een deskundig verslag uit te brengen over de waarachtigheid van de balans en de verlies- en winstrekening.

Het statuut van de werknemer zou moeten bepaald worden door het dienstverhurscontract. In werkelijkheid tracht een arsenaal van wetten, besluiten en paritaire overeenkomsten hem een menswaardige positie in de onderneming te waarborgen.

Toch blijft de plaats van de werknemer in de bedrijfsorganisatie weinig benijdenswaardig. Men vraagt van hem dat hij zich totaal zou inzetten, maar denkt daarbij alleen aan zijn werkkraacht. Zijn capaciteiten als denkende mens worden voorbijgezien. Vooral in de grote industriële ondernemingen weet hij te weinig van de samenhang van zijn arbeid met het geheel. Daarmee wordt hem de rol toebedeeld van onmondige loontrekker, die slechts voor dat loon interesse heeft. Deze grondhouding doet fundamenteel tekort aan zijn menselijke waardigheid (8).

Hij staat bovendien weerloos tegenover de nefaste gevolgen van een onkundig bedrijfsbeleid. Soms vergeet men dat het personeel evengoed risico's loopt als de aandeelhouders en misschien zelfs grotere. De ondergang van de onderneming is natuurlijk voor iedereen rampspoedig. Maar wellicht is het werk van de arbeiders of de bediende door de jaren ervaring, zo gespecialiseerd en zo afgestemd op een bepaalde bedrijvigheid, dat het hem niet meer gelukt een evenwaardige betrekking te vinden. De aandeelhouder daarentegen heeft over het algemeen meer evenwichtige beleggingen kunnen doen en zal de slag gemakkelijker te boven komen.

Veel onzekerheid zou reeds weggenomen zijn, indien de werknemer wist in de levensproblemen van de onderneming te mogen medebeslissen of minstens een recht te hebben er zo goed mogelijk mede bekend te zijn, ten einde er zich tijdig tegen teweer te kunnen stellen.

Deze vluchtige schets van de onderneming leert ons :

1. dat de aantasting van zijn monopolistisch maar niettemin fictief beslissingsrecht, de spaarzin van de doorsnee-aandeelhouder niet zal beroeren, zolang de dividenden maar op peil blijven,

2. dat het ondernemingsbeleid in handen is van een minderheidsgroep die zijn macht niet put uit een uitdrukkelijk mandaat, maar uit een constellatie van feitelijke omstandigheden, m.a.w. dat het ondernemingsbeleid de facto van het eigendomsrecht is los gemaakt,

3. dat de werknemers niet de rol spelen, waarvoor ze als mens en volwaardig lid van de onderneming aangewezen zijn.

Deze diagnose pleit ervoor een algehele hervorming van de onderneming op stapel te zetten, waarin ook het instituut van de medezeggenschap een plaats zou krijgen.

II. Economische en juridische basis.

Dit instituut moet zo geconcipieerd zijn, dat het logisch en harmonisch verwerkt kan worden in de bestaande economische en juridische structuren, tenminste zolang deze structuren zelf niet op de helling worden gezet. We zullen daarom enkele voorname economische en juridische factoren als uitgangspunt nemen voor onze verdere overwegingen. Welke zijn die factoren ?

a. *Efficiëntie.*

Daar is eerst de factor efficiëntie. De maatschappelijke rol van de onderneming is niet die van een instelling voor liefdadigheid. Men verwacht van haar dat zij produceert, verkoopt, haar diensten aanbiedt, en daarbij tracht de grootst mogelijke winst te verwezenlijken. Winst is niet alleen een beloning voor geïnvesteerde kapitalen, maar ook een maatstaf voor de economische nuttigheid van het bedrijf, m.a.w. een criterium om over de doelmatigheid te oordelen, waarmee het bedrijf over de, aan de maatschappij onttrokken, kapitalen en arbeid beschikt, voor de verwezenlijking van haar maatschappelijk doel.

Inzake medezeggenschap wil dat zeggen dat de behoefte aan overleg bepaald wordt door de vraag of dat overleg kan bijdragen tot een efficiënter bestuur (0). Men kan stellen dat, in het algemeen, overleg de goede verstandhouding bevordert en dus steeds bijdraagt tot een verbetering van het bestuur, maar de efficiënte vorm van dat overleg zal voor elke onderneming anders zijn. Als determinerende factoren kunnen we hier vermelden: de geschouddheid van de werknemers, de macht en organisatie van de vakverenigingen, de marktsituatie, de aard van de bedrijvigheid, de structuur van de bestaande bestuursvormen, enz.

Tegenover die ongelimiteerde verscheidenheid van ondernemingsvormen moet ieder ontwerp van medezeggenschap zich houden aan een ruwe schets en de meer gedetailleerde omlijning aan de paritaire overeenkomst overlaten.

b. *Machtsuitoefening.*

Efficiëntie impliceert ook bepaalde regels voor de machtsuitoefening in het bedrijf. We kunnen ons indenken dat vele mensen met evenveel verschillende meningen, in casu aandeelhouders en werknemers, over principiële punten van het beleid mede spreken en toezicht uitoefenen op de uitvoering ervan, maar de leiding zelf van de uitvoering zal uiteraard altijd onverdeeld en zelfstandig moeten zijn.

Indien voor elke uitvoeringsbeslissing voorafgaandelijk de instemming van elke belangengroep zou nodig zijn, dan zou de bedrijfsleiding haar manoeuvreerruimte op belangrijke onderdelen van haar werkterrein verliezen. Hierdoor zou een dynamisch en efficiënt ondernemingsbeleid totaal onmogelijk worden gemaakt.

Er zou ook te vrezen vallen dat de gezagdragers hun verantwoordelijkheid onderling op elkaar zouden afschuiven of zoals de Amerikanen het beeldend uitdrukken: dat zij de dode kat in elkaars achtertuintje zouden werpen.

Een niet-geëngageerd gezag is er ook nodig om, desnoods tegen de belangen van de werknemers en de aandeelhouders in, de realisatie van het maatschappelijk doel door te zetten. De bedrijfsleiding moet bijvoorbeeld bij machte zijn, de dividenduitkeringen stop te zetten, indien de ontwikkeling en de modernisering van het bedrijf nieuwe investeringen nodig maken, en personeel af te danken, indien nieuwe arbeidsmethoden of doorgedreven mechanisatie dit zouden rechtvaardigen.

c. *Vermenging van verantwoordelijkheden.*

Het ambivalente karakter van haar verhouding t.o.v. de onderneming sluit overigens de groep der werknemers uit van iedere onmiddellijke deelname in de gezagsuitoefening.

Aan de ene kant zijn de werknemers ontegenspreke-

lijk, door hun inbreng van arbeid, volwaardig lid van de onderneming, juist zoals de aandeelhouders, door hun inbreng van kapitaal. Ze zijn zelfs zo vast gehecht aan de onderneming dat het overlijden van de ondernemer of de overdracht van de onderneming aan hun arbeidscontract geen einde stelt (10).

Aan de andere kant is hun inbreng echter van bijzondere aard: arbeid is immers geen louter middel tot productie, zoals kapitaal, maar een menselijke activiteit, en de mens is niet te scheiden van de activiteit, die hij uitoefent (11).

Zijn behoefte om zich als mens te affirmeren, brengt de werknemer in voortdurend conflict met de economische doelstellingen van de onderneming, zoals het streven naar maximale productiecijfers. Deze oppositionele taak laat hem niet toe zich met de onderneming of met de leiding van de onderneming te identificeren: men kan zich onmogelijk een directie voorstellen, die tegen haar eigen maatregelen in staking zou gaan.

Dit verschil in zienswijze inzake doeleinden heeft, zoals steeds, naast negatieve ook positieve kanten: ze kan de spankracht van de onderneming stimuleren en een essentiële voorwaarde vormen voor de aanpassing aan zich wijzigende omstandigheden (12).

De systemen, die met dit complexe karakter van de arbeidsfactor geen rekening houden, zullen eerder de positie van de werknemers verzwakken, dan verstevigen.

d. *Onderneming en eigendom.*

We zouden wat langer willen blijven stilstaan bij het eigendomsrecht op de onderneming. Dit recht, samen met het daaruit voortvloeiende recht om het gezag uit te oefenen en het beleid te voeren, is aan de kapitaal-inbreng stond hij zijn eigendomsrecht af aan de collectivist.

Individueel bezit de aandeelhouder geen enkel recht meer op de goederen van de onderneming: door zijn inbreng stond hij zijn eigendomsrecht af aan de collectiviteit van de aandeelhouders en werd eigenaar van aandelen in plaats van eigenaar van goederen.

1) *De aard van het eigendomsrecht.*

Niet alleen de titularis maar ook de aard van het eigendomsrecht is anders geworden. De statuten duiden immers vrij nauwkeurig het maatschappelijk doel aan, waarvoor de kapitalen moeten bestemd worden. Zolang de algemene vergadering, in de daartoe vereiste voorwaarden, niet tussenkomt om dit doel te wijzigen, is het vrije beschikkingsrecht reeds op ingrijpende wijze beperkt. In het licht van de theorie over het rechtsmisbruik, werd zelfs door bepaalde rechtspraak en rechtsleer de afwijking van het maatschappelijk einddoel van het recht als een mogelijk criterium van rechtsmisbruik weerhouden (13). Aldus wordt aan niet-vennoten, in casu aan het personeel, een mooi argument aan de hand gedaan om zich tegen machtsafwending in hoofde van de ondernemingsleider, te weer te stellen.

We kunnen nog een stap verder zetten. De kapitaalbezitters beogen door hun gezamenlijke inbreng en exploitatie, een opbrengst, die groter is dan ieder van hen afzonderlijk had kunnen verwerven. Vraag is of tegenover die grotere voordelen ook geen grotere verplichtingen staan. Indien de onderneming voor beleggingen wordt uitgekozen, zijn de beleggers dan niet ipso facto gehouden door de regels, die deze bijzondere vorm van beleggen impliceert? O.i. moet de wetgever zich, inzake medezeggenschap, op deze principes steunen. Eigendom is wel het recht om op de meest volstrekte wijze van een zaak het genot te hebben en

daarover te beschikken, maar de wetgever heeft daar onmiddellijk aan toegevoegd «mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten of met de verordeningen». Deze laatste nuancering is door bekommernissen van algemeen belang ingegeven geweest en de wetgever heeft er van langsom meer gebruik van gemaakt.

2) Eigendom en gezagsuitoefening.

Ook het recht om het gezag uit te oefenen en om het beleid te voeren over de goederen, kan bezwaarlijk als een onverbrekkelijk attribuut van het eigendomsrecht beschouwd worden.

Onze gezagsverhoudingen berusten niet meer, zoals vroeger, op machtsposities. Thans ziet men geleidelijk de leiderskwaliteiten van de leidinggevende persoon als maatstaf naar voor komen. De ondergeschiktheid blijft en wordt ook niet meer aangevochten, maar de maatstaf ervan verandert.

Het gezag steunt op de instemming — van hen, die aan de macht zijn onderworpen — met de doeleinden waarvoor en de middelen waarmee macht wordt uitgeoefend (14). Dit is m.a.w. een functionele gezagsverhouding. Het «patronat de propriété» ruimt stilaan de plaats voor een «patronat de fonction» (15).

Overigens kan meer macht voor de ene partij (vb. de werknemers) de macht van de andere partij (bv. werkgevers) zelfs vergroten, voor zover de herverdeling van macht, het gezamenlijk machtsbereik uitbreidt. De toekenning van een vetorecht zal aanvankelijk machtsafstand impliceren ten voordele van de werknemers, maar de uitvoering van de goedgekeurde beslissing zal machtswinst betekenen voor de gezagdragers (16).

3) Eigendom en beleidsbevoegdheid.

Wat de beleidsbevoegdheid betreft, hadden we reeds vroeger de gelegenheid er op te wijzen dat niet de collectiviteit van de aandeelhouders, maar het directiecomité alle touwtjes in handen heeft. Zo is een breuk ontstaan tussen eigendom en beleidsbevoegdheid: de aandeelhouders blijven natuurlijk deel hebben aan het eigendomsrecht op de onderneming, maar de beleidsmacht hebben zij verloren. Deze situatie wordt treffend geïllustreerd door het veel voorkomend conflict tussen enerzijds de dividendenhonger van de aandeelhouders en anderzijds de expansiedrang van de bedrijfsleiding.

4) Eigendom en gemeenschap.

Verder stellen we vast dat veel ondernemingen ontegensprekelijk hun ontstaan of hun expansie te danken hebben aan gunstmaatregelen, die de overheid in het belang van de gemeenschap heeft genomen (17).

In dit perspectief heeft de Rechtbank van Antwerpen, waar bij tegeneis de stopzetting van een onderneming werd gevorderd, zeer begrijpelijk deze tegeneis afgewezen met o.a. volgende overwegingen:

«aangezien om het even welke nijverheid of handelsinstelling deel uitmaakt van het nationaal patrimonium en het bestaan van dit nationaal patrimonium niet kan onderworpen worden aan de twisten tussen familieleden...»

en verder:

«aangezien een beslissing dient getroffen te worden, waardoor de voortzetting van het bedrijf verzekerd wordt in het belang van iedereen en niet alleen van de vennoten zelf» (18).

Sommige auteurs hebben de mening verdedigd dat

het eigendomsrecht als het ware zo is afgeknabbeld, dat de onderneming de gedaante heeft aangenomen van een instelling (10), een openbare dienst (20), of een «droit de rapport», d.i. een recht dat iemand heeft om het goed van een ander te exploiteren (21) of dat toch minstens de noodzakelijke basiselementen voor een autonoom rechtssubject in de kiem aanwezig zouden zijn (22).

Of de onderneming nu al dan niet beland is in een soort no-mansland tussen de private en de openbare sector, er kan geredelijk aangenomen worden uit wat vooraf gaat, dat het eigendomsrecht van de vennoten betrekkelijk genoeg is om de medezeggenschap van de werknemers niet uit te sluiten.

e. Statuut van de aandeelhouders.

Men moet er zich evenwel voor hoeden de bakens van toekomstige werknemersinvloed zo ver uit te zetten, dat de waardenschaal helemaal wordt omgedraaid en de rol van de kapitaalverstrekkers helemaal is uitgespeeld.

De betrekkingen tussen de onderneming en de kapitaalbrengers worden, voor wat de basisprincipes betreft, door de wet geregeld en voor het overige door de statuten van de vennootschap aangevuld. Aangezien de aandeelhouders via de bestuursorganen van de vennootschap deel hebben aan de onderneming, ligt het voor de hand dat men zou pogen de medezeggenschap te realiseren door opname van de werknemers in die bestuursorganen. Deze formule schijnt me echter om meerdere redenen ongelukkig.

Vooreerst is het twijfelachtig of de bestuursorganen in feite wel over de macht beschikken, die hun in theorie door de wet wordt toegekend. We stelden eerder reeds vroeger vast dat de stuwkracht in de onderneming uitgaat van het directiecomité, terwijl de beheerraad een toezichthoudend orgaan geworden is en de rol van de commissarissen helemaal miniem is.

Deze formule vergeet verder onderscheid te maken tussen de onderneming waarvan de werknemers wel, en de vennootschap, waarvan zijn geen deel uitmaken. De vennootschap regelt immers uitsluitend de organisatie van het kapitaal, niet die van de arbeid. Haar statuten bepalen wie jegens derden verantwoordelijk zal zijn, hoe het vermogen zal gevormd worden, of de aandelen overdraagbaar zijn enz. Het personeel heeft met die rechtsregeling niet te maken (23).

De commissie voor de hervorming van de naamloze vennootschappen, heeft dan ook terecht gemeend dat de medezeggenschap niet hoeft ter sprake te komen in de aanstaande hervorming van N.V., maar eventueel een oplossing moet krijgen op het niveau van het ondernemingsrecht (24).

Hoe dan ook, het verdient zeker de voorkeur voor de werknemers eigen bestuursorganen op te richten, met een eigen werkterrein en eigen bevoegdheid, die niet noodzakelijk dezelfde hoeft te zijn als die van de parallelle vennootschapsorganen, maar afgestemd op de specifieke taak van werknemers in de onderneming.

III. Een vorm van medezeggenschap.

Blijft ons nu nog over, aan de hand van de bevindingen, die we zojuist hebben samengebracht, naar een geschikte vorm van medezeggenschap te zoeken. Om niet te zeer verstrikt te geraken in het verward kluwen van tal van technische regelingen, zullen wij ons enkel aan de grote lijnen houden.

a. Onrechtstreekse vorm van medezeggenschap.

Men kan vooreerst aan de werknemers op een onrechtstreekse manier medezeggenschap verlenen, door te trachten hun tot kapitaalbezitters en aandeelhouders te promoveren. De slogan «de fabriek aan de arbeiders» vat dit streven kernachtig samen. Ze is nochtans, spijs haar radicale ondertoon, weinig doeltreffend.

We toonden reeds vroeger aan dat het aandeelhouderschap niet noodzakelijk beleidsbevoegdheid hoeft te impliceren en dat in de onderneming beide begrippen steeds verder uit elkaar komen te liggen. Juridisch zijn de kapitaalbezitters inderdaad participanten gebleven, maar feitelijk zijn ze buitenstaanders geworden. Dit perspectief biedt maar weinig mogelijkheden voor medezeggenschap.

Er steekt bovendien in deze opvatting een venijnige angel: het streven van de werknemers om een zekere valorisatie van zichzelf te verzekeren, dreigt voortaan in hun aandeelhouderschap te zullen verzanden. Men kan nu eenmaal niet terzelfdertijd en als eisende partij en als verwerende partij aan de onderhandelingstafel plaats nemen. In het voorlopig nog onoplosbaar conflict, tussen menselijke arbeid en economische doelstellingen, moet de werknemer steeds tegenspeler kunnen blijven.

Het verstrekken van aandelen is zelfs niet de aangewezen oplossing om een grotere bezitsspreiding te verwezenlijken. De spreiding van het privé-bezit is zeker aanbevelenswaardig: door eigendom ervaart de mens zich immers als een zelfstandig wezen, eenmaal tegenover de zaak zelf en een tweede maal tegenover de samenleving, die zijn eigendomsrecht moet eerbiedigen. Aandelenbezit is echter een formalistisch en abstract eigendomsrecht en biedt, in tegenstelling met het bezit van gebruiksgoederen, de besproken voordelen niet. Gebruiksgoederen schaft men aan met uitbetaalde lonen en zo ziet men dat het loon, dat eertijds een kostenbestanddeel was, later een bestaansminimum moest bieden, nu een mogelijkheid geworden is om eigendom te verwerven ⁽²⁵⁾.

b. De ondernemingsraad.

Onze wetgever heeft zich om begrijpelijke redenen tot een dergelijk experiment niet erg aangetrokken gevoeld. Om toch enigszins aan het verlangen naar medezeggenschap tegemoet te komen heeft hij in de ondernemingen een nieuw orgaan opgericht: de ondernemingsraad.

Deze raad is bedoeld als een contactorgaan tussen de vertegenwoordigers van de werknemers en de ondernemingsleiding. Zoals bekend is zijn bevoegdheid grotendeels van adviserende aard, met uitzondering van enkele sociale aangelegenheden, waarover hij medebeslist. Spijs een aanvankelijk optimisme is de opgedane ervaring niet bijster gunstig uitgevallen en staan zowel werknemers- als werkgeversorganisaties sceptisch ten overstaan van een verdere ontwikkeling.

De ondernemingsraad vertoont inderdaad enkele zwakke punten, waarvan we de voornaamste hier bondig vermelden ⁽²⁶⁾.

1. De ondergeschikte functie, die het ondernemingsraadslid in de arbeidsorganisatie inneemt, maakt het hem psychisch heel moeilijk een zelfstandige positie in te nemen aan de overlegtafel. Geen enkele juridische bescherming, hoe afdoend ook, zal aan dat ingewortelde gevoel van ongelijkheid kunnen verhelpen.

2. De rol, die hij te spelen heeft, is erg onduidelijk.

Vraagt hij aan zijn werkmakkers begrip voor de moeilijkheden van de ondernemer, dan dreigt dit standpunt hem in de ogen van zijn collega's, te compromitteren. Maar dringt hij bij de ondernemer aan op de inwilliging van de werknemerseisen, dan wordt hij door deze laatste als een indringer aangezien, die men zo snel mogelijk buiten spel moet trachten te zetten.

3. Het doorsnee-ondernemingsraadslid is onvoldoende onderlegd om constructief over de ondernemingsproblemen mee te spreken. Daardoor zoekt hij noodgedwongen houvast bij de vakverenigingen en zo ziet men, in de meeste ondernemingen, de afgevaardigde met formele instructies aan de raad deel te nemen. We staan ver af van een deskundig overleg, waar, door uitwisseling van inzichten, door beide gesprekspartners water in de wijn wordt gedaan. Dit is onbetwistbaar het grote voordeel van het Britse systeem, waar de meeste sociale raden uit deskundigen zijn samengesteld.

4. De ondernemingsraad wekt blijkbaar alleen enthousiasme bij haar eigen leden — bij zover dat men zelfs gesproken heeft van een nieuw type: de arbeidsaristocraat ⁽²⁷⁾ — maar het overige personeel wordt door zijn werking weinig aangegrepen.

De ondernemingsraad heeft onbetwistbaar bijgedragen om psychische weerstanden tussen ondernemer en werknemers uit te schakelen. Indien echter het instrument zelf moeilijk te hanteren is, dan kan een vergroting van zijn mogelijkheden, in casu een uitbreiding van zijn bevoegdheden, maar weinig baten.

c. De Duitse wetgeving.

De Duitse wetgeving heeft van bij de aanvang de ondernemingsraad zeer uitgebreide bevoegdheden verleend en onder meer een medebeslissingsrecht in economische aangelegenheden. Het betreft hier meer bepaald wijzigingen in de onderneming, die substantiële nadelen voor het personeel tot gevolg kunnen hebben, zoals de vermindering en stopzetting van de activiteit, verplaatsing van de gehele onderneming of van een belangrijke afdeling, fusie met andere ondernemingen, ingrijpende wijzigingen in de doelstellingen of installaties en tenslotte de invoering van ingrijpende nieuwe arbeidsmethoden ⁽²⁸⁾.

De Duitse wetgeving is echter nog een hele stap verder gegaan. Ze heeft inderdaad voorzien dat vertegenwoordigers van het personeel moeten opgenomen worden in de toezichthoudende en uitvoerende organen van de onderneming.

Volgens de wet op de bedrijfsorganisatie van 11 oktober 1952, moet de Raad van Toezicht, «Aufsichtsrat», in de naamloze vennootschappen en in de familievennootschappen en mijnexploitaties met meer dan 500 werknemers, voor een derde uit werknemersvertegenwoordigers bestaan ⁽²⁹⁾. De wet op de medezeggenschap van 21 mei 1951 schrijft zelfs voor dat de Raden van Toezicht in de ondernemingen van de steenkolen-, ijzer- en staalindustrie paritair moeten samengesteld zijn en bovendien met een neutrale persoon moeten aangevuld worden ⁽³⁰⁾.

Eigenaardig is dat in de eerste categorie ondernemingen de arbeidersvertegenwoordigers door het gehele personeel rechtstreeks worden verkozen, terwijl voor de tweede categorie deze afgevaardigden, op voorstel van de ondernemingsraad en van de vakverenigingen, door de algemene vergadering van de aandeelhouders worden aangesteld.

Het belang van deze voorschriften blijkt uit de bevoegdheid, die in het Duitse recht aan deze Raden

van Toezicht is toegekend, nl. het toezicht op het beheer van de onderneming en de benoeming en ontslag van de leden van de «Vorstand» d.i. het directiecomité in de Duitse onderneming.

De instelling van deze werknemer-commissaris strookt m.i. het best met de status van de werknemers, zoals wij die vroeger hebben omschreven: zij engageert hen niet in het ondernemingsbeleid, maar laat hen toch toe in de levensproblemen van de onderneming mede te spreken.

Toch voldoet deze formule niet helemaal. Indien de arbeidersvertegenwoordigers een minderheid uitmaken in de Raad, dan staan zij even machteloos als vroeger, tegenover de eventuele onwil van de andere partner. Een dubbele meerderheid zou evenwel aan dit euvel gemakkelijk kunnen verhelpen.

De wet zegt dat de arbeidersvertegenwoordigers even goed aansprakelijk zijn voor enige nalatigheid als de overige leden, maar vergat dat zij onvoldoende vermogen zijn om aan deze regel zijn volle draagwijdte te geven. Hieruit blijkt nog eens dat de regels van de vennootschap niet zo maar toepasselijk zijn op de arbeidersvertegenwoordiging en dat de fouten van deze laatste in een andere vorm zullen gesanctioneerd moeten worden.

Veel minder gelukkig is de instelling geweest, door de wet op de medezeggenschap van de «Arbeitsdirektor»⁽³¹⁾, d.i. een lid van het directiecomité, in het bijzonder gelast met de arbeidsaangelegenheden. Hij kan niet aangeduid of afgesteld worden tegen de meerderheid der stemmen van de werknemersvertegenwoordigers in de raad van toezicht. Hij is als het ware een permanent bruggehoofd, geconstrueerd binnen de besluitvorming van de leiding zelf.

Enerzijds is hij, als vertegenwoordiger van werknemerszijde, zeker de facto, door formule instructies gehouden, terwijl hij anderzijds, als lid van het directiecomité, evengoed als de andere leden, aansprakelijk is voor de realisatie van het maatschappelijk doel. Deze «vermenging van verantwoordelijkheden» doet afbreuk aan de eenheid van de gezagsuitoefening en zal zeker in tijden van conjunctuurverslapping, spanningen induceren.

d. Praktische verwezenlijking.

Uit de achtergrond van deze stellingen en kritieken, meen ik, tot slot van deze uiteenzetting, volgende medezeggenschapsstructuren logisch te kunnen voorstellen:

1. Naast de algemene vergadering der aandeelhouders, een algemene vergadering der werknemers, die bijvoorbeeld viermaal per jaar zou samenkomen. Deze vergadering zou over alle bedrijfsaangelegenheden omstandig geïnformeerd worden, om onder meer inzicht te krijgen in de samenhang van de onderneming. In bedrijven, waar de werknemers voldoende gevormd zijn, zouden bepaalde fundamentele vraagstukken (b.v. deze wijzigingen in de onderneming, waartegen in het Duitse recht de ondernemingsraad over een vetorecht beschikt) aan een referendum kunnen onderworpen worden. Het zou eveneens tot haar bevoegdheid behoren, de leden van de werknemersvertegenwoordiging in de Raad van Toezicht aan te duiden. Het personeel zou aldus niet alleen onrechtstreeks, door toedoen van vertegenwoordigers, in de onderneming betrokken worden, maar ook rechtstreeks met de bedrijfsproblemen in voeling komen.

2. De Raad van Toezicht, die paritair zou samengesteld zijn en waarvan de leden zouden verkozen wor-

den, respectievelijk door de algemene vergadering der aandeelhouders en die van de werknemers. Ze zou een controle-functie innemen en beschikken over een vetorecht. Voor alle of voor bepaalde beslissingen zou een dubbele meerderheid vereist zijn. Bij de bespreking van de Duitse wetgeving ter zake, is de adekwaatheid van dit orgaan reeds voldoende in het daglicht gesteld.

3. Het directiecomité. De leden van dit comité zouden de eerste maal door de oprichters van de onderneming worden aangesteld. Naderhand kunnen de aanstellingen gebeuren door coöptatie: deze vorm van benoemen strookt het best met een doelmatig bestuur en wordt reeds, de facto, algemeen toegepast. Tegen deze benoemingen zou de Raad van Toezicht over een veto-recht beschikken.

Het directiecomité zou verantwoordelijk zijn voor het beleid van de onderneming en slechts bepaalde beslissingen aan de goedkeuring van de raad van toezicht moeten onderwerpen.

4. De ondernemingsraad zou enkel nog voor de sociale aangelegenheden bevoegd zijn en de sociale werken in de onderneming beheren.

5. Tenslotte zou een economische rechtbank⁽³²⁾ moeten ingesteld worden, om de geschillen bij te leggen. Gezien de aard van de problemen, zal een grote economische deskundigheid vereist zijn. Zeker zal nochtans moeten vermeden worden dat de economische rechter in de plaats zou treden van de ondernemer.

Besluit.

De discussie over de medezeggenschap is met deze praktische voorstellen niet afgesloten. Mijn enige bedoeling was enkele elementen in het licht te stellen, die, naar ik meen, in deze discussie nuttig kunnen zijn. Ik ben immers overtuigd dat, om in deze materie een reële oplossing te kunnen construeren, van klare premissen moet vertrokken worden.

(1) R. Goris, Hervorming van het Statuut der Onderneming, De Christelijke Werkgever 1965, p. 2.

(2) Mr. C. Maertens, Antwoord van de Stafhouder, R.W. 1963-64 K. 389.

(3) Prof. Lammers, Medezeggenschap en Overleg in het Bedrijf, 1965, p. 12.

(4) Dr. D. Horrings, Medezeggenschap en Overleg in het Bedrijf, 1965, p. 54.

(5) Dr. I. Van Haren, Het Samengaan van Arbeid en Kapitaal in de Onderneming, Chr. Werkg. 1963, p. 180.

(6) Prof. A.N. Molenaar, De Vertegenwoordiging van de werknemers in de Onderneming volgens het Nederlandse recht, E.G.K.S. 1959, p. 340.

(7) Prof. P. Van Ommeslaghe, La Réforme des Lois sur les Sociétés, Bulletin Social des Industriels, 1965, p. 287.

(8) N.N., Medezeggenschap in de onderneming, Chr. Werkgever 1964, p. 39.

(9) Drs. Yssel De Schepper, Medezeggenschap en Overleg in het Bedrijf, 1965, p. 154.

(10) Georges De Cuyper, Contrat de louage de services et rapports de droit au sein de l'entreprise en cas de transfert, de cession et de fermeture de l'entreprise, JT. 1964, p. 543.

(11) «Professions, januari-februari 1962; Chr. Werkg. juli-aug. 1963.

(12) Prof. Lammers o.c., p. 161.

(13) J.P. Latteur, La Propriété et l'Entreprise, Bulletin soc. des Ind. 1965, p. 276; Prof. A. De Bersaques, Le droit du chef de l'entreprise de mettre fin à celle-ci, est-il susceptible d'abus? R.C.J.B. 1959, p. 375. - De Page I, p. 13 - Kortgeding Kortrijk, 8 mei 1958, R.W. 58-59, K. 602.

(14) Hildegard Wiegman, Probleme der Eigentumsbildung 1959, p. 44 e.v.; Prof. Lammers, o.c., p. 184; J.P. Latteur o.c., p. 276; N.N., Medezeggenschap in de Onderneming, Chr. Werkg. 1964, p. 39.

(15) Prof. Bloch-Lainé, Pour une Réforme de l'entreprise, 1963, p. 47.

(16) Prof. Lammers, o.c., p. 167.

(17) Prof. Vandeputte, Le Statut de l'Entreprise, 1965, p. 15 e.v. Prof. F. Bloch-Lainé, o.c., p. 123; Prof. A. De Bersaques, o.c. p. 368.

(18) Handelsrechtbank, Antwerpen, 17-7-1958, R.C.J.B. 1959, p. 359.

(19) Van Ryn, Principes de Droit Commercial I, p. 43.

- (20) Prof. Storme M., Maatschappelijke Vooruitgang en Groeiend Recht, R.W. 1958-59, K. 266.
 (21) Prof. Henrion, geciteerd door Prof. Vandeputte, o.c. p. 18.
 (22) Prof. Storme, o.c. R.W. 1958-59, K. 267.
 (23) Prof. P. Durand, De Vertegenwoordigers van de Werknemers in de Onderneming volgens het Franse Recht, E.G.K.S. 1959, p. 252; J.P. Latteur, o.c. p. 280.
 (24) Prof. P. Van Ommeslaghe, o.c. p. 287.
 (25) Gerhard Mittag, Die Staerkung des Verantwortungsbewusstseins der Arbeiter im Betrieb, p. 134 e.v., p. 146 e.v.
 (26) Prof. Henrion, De Vertegenwoordiging van de Werknemers in de Onderneming volgens het Belgisch Recht, E.G.K.S., 1959, p. 171; Drs. J. De Bruin, Medezeggenschap en Overleg in het Bedrijf, p. 66 e.v.; Dekorte Daniel, De personeelsafgevaardigde voor de onderenemingsraad, C.R.C.A. 1965, p. 20 e.v.; Prof. Bloch-Lainé, o.c. p. 102.
 (27) Prof. Luigi Mengoni, De Vertegenwoordiging van de werk-

nemers in de onderneming volgens het Italiaanse Recht, E.G.K.S. 1959, p. 267.

(28) Betriebsverfassungsgesetz, 11 okt. 1952, § 72; Susanne Hestermann, Eigentum und Mitbestimmung, 1959, p. 141 e.v.; Prof. Boldt, De vertegenwoordiging van de Werknemers in de onderneming volgens het Duitse recht, E.G.K.S. 1959, p. 108.

(29) Betriebsverfassungsgesetz 11.10.52 § 76; Susanne Hestermann, o.c. p. 150 e.v.; Prof. Boldt, o.c. 116 e.v.; nopens de wekner - kommissaris : zie ook het Nederlandse rapport-Verdam, « Hernieuwing van het Ondernemingsrecht », besproken in Sociaal Maandblad Arbeid 1965, juni en september.

(30) Mitbestimmungsgesetz 21 mei 1951; Susanne Hestermann, o.c. p. 111 e.v.; Prof. G. Boldt, o.c. p. 116.

(31) Mitbestimmungsgesetz 21 mei 1951; Susanne Hestermann, o.c. p. 83 e.v.; Prof. G. Boldt, o.c. p. 120.

(32) Prof. Bloch-Lainé, o.c. p. 86; Prof. Vandeputte, o.c. p. 99 e.v.

Rede van de heer Stafhouder Godfried VANDERVENNET

Mijnheer de Voorzitter, Mevrouwen, Mijne Heren,
 Ik veronderstel dat de gehele vergadering verwacht dat ik Uw tolk zou zijn om onze jonge confrater, Mr. Arnout Priem, te danken.

Ik feliciteer U dan ook van harte, Mr. Priem, met uw uiteenzetting. Uw taal was zuiver en de manier waarop U uw gedachten hebt uitgedrukt belooft voor de pleidooien die U, in uw verdere carrière, zult te houden hebben.

Ik ben dan ook heden werkelijk fier U onder mijn stagiairs te mogen tellen en ik veronderstel dat menig patroon mij heden benijden kan. U had pas een zeer zwaar examen in economische wetenschappen achter de rug, wetenschappen waarin U zich specialiseert, toen ik U reeds in mijn stagiairbureau terugzag. Ik heb niets gezegd, doch ik wil U thans wel verklappen dat ik bij mijzelf heb gedacht « Veel jongeren zouden eerst een maand verlof nemen vooraleer terug het cabinet van hun patroon te komen volgen ». Doch neen. U wil vooruit en van vandaag op morgen was U terug in mijn cabinet. En toen ik hoorde dat U zich spontaan bij de Heer Voorzitter der Conferentie had aangeboden om de openingsrede te houden, en dat U daartoe aangenomen werd, en ik U zei dat U gerust de te behandelende bundels een weinig opzij kon leggen om aan uw openingsrede te werken, was uw eenvoudig antwoord : « O maar, patroon, aan de openingsrede zal ik werken na het avondmaal ». En U werkte verder overdag, aan de bundels die ik U toevertrouwd had. En ik heb nogmaals niets gezegd.

Zie, mijn beste Arnout, U zal misschien heel verbaasd opkijken dat ik dit hier thans, voor zulk select gezelschap, zo maar openlijk zeg en, naar ik U ken, voelt U zich nu zeer vervuld. Ik heb het niet voor U gezegd, wel om voor uw jongere medeconfraters, tot wie ik mij straks speciaal zal richten, een voorbeeld, in concreto, te kunnen stellen. Een voorbeeld van een jongere confrater die, door zijn eenvoudige liefde voor het werk, en nog afgezien van zijn grote verstandelijke kwaliteiten, doorbreken zal aan de Balie.

* * *

Er wordt van mij verwacht de kritiek te leveren op uw uiteenzetting en ik wil dit graag doen, alhoewel het mij zeer moeilijk zal zijn. Het eerste gedeelte van uw uiteenzetting handelde over de omschrijving van de noties van medezeggenschap, over de uiteenzetting van de werking van een vennootschap door zijn organen, veeleer de facto dan theoretisch, en sloeg op de omschrijving der basisfactoren ener vennootschap, bij verwerking in dit alles van de prestaties der werknemers en de positie die zij bij dit alles innemen, niet enkel naar lichaam maar ook naar ziel en bij inzet van

hun gehele persoonlijkheid, naast de inzet van het « dode » kapitaal.

In het tweede gedeelte onderzocht U dan de onderscheiden mogelijkheden, reeds uitgedacht en zelfs beproefd om een soort van medezeggenschap aan de werknemers, in de onderneming, te verzekeren. Zegge, hetzij hun rechtstreeks aanbesteden van aandelen, hetzij bij onrechtstreekse werking, via ondernemingsraden en eventueel versterking, bij kracht van wet, van de bevoegdheden dezer raden of, naar Duits systeem, bij werkelijke aanbesteding aan deze laatste, van medezeggenschap in specifiek economische aangelegenheden.

En in uw zoekende geest hebben al deze systemen geen afdoende genade gevonden, daar U inderdaad ontdekt hebt dat ieder systeem te eenzijdig was en dat men, bij eenzijdige doordrijving van hetzelfde, naast wegwerking van bestaande grieven, nieuwe euvels zou scheppen.

En U hebt toen zelf heel voorzichtig, enkele grote lijnen van medezeggensvorm omschreven, bij vooropstelling van bepaalde structuren, in het kader zelf der onderneming.

* * *

Ik geloof, mijn waarde confrater, Mr. Priem, dat U, bij de keuze van het onderwerp van uw uiteenzetting, een probleem aangesneden hebt waarvan ieder van ons weet dat het bestaat, waarvan niemand van ons betwijfelt dat, vooral in de zeer grote ondernemingen waar, de facto, elke band tussen kapitaal, directie en werknemers teloorling, er naar een oplossing moet gezocht worden in de zin van recht op medebeheer voor de werknemer, doch waarvan niemand goed weet, vooralsnog, hoe, in concreto, dit rechtsstatuut te formuleren. Eenvoudig omdat de stuwende kracht der economie, een probleem schiep waarvan het proces nog voortduurt, en dat door de wetgever nog moet worden achterhaald.

Het is dan ook uw verdienste, ons allen geconfronteerd te hebben met dit actualiteitsprobleem waar inderdaad de wetgever nahinkt, zonder tot op heden goed te weten wat aanvangen.

Ik noteerde met voldoening dat U zelf poneert dat, indien het ook al waar is, dat het recht eerst en vooral tot taak heeft levend recht te zijn, in die zin, dat het recht ordening moet geven aan de levende problemen van de samenleving, men anderzijds niet met een oplossing moet komen aandraven, die de historisch gegroeide verhoudingen overhoop zou halen. Zodanige oplossing inderdaad, zoals U zelf zeer juist zegt « ware een nieuwe utopie uit de stal halen om haar aldaar spoedig terug te moeten onderdak stellen ».

En ik vraag mij af of het afwachten met werke-

lijk *legifereren* door de wetgever, momenteel en in ons land, wel uit den boze is. Legifereren inderdaad veronderstelt een rijp geworden proces waarvan zich al de facetten min of meer gestabiliseerd hebben. Wil men legifereren, dan meen ik dat men het rationeel en grondig moet kunnen doen. Legifereren moet komen na grondige studie van het rijp geworden probleem, niet ervoor en zelfs niet middenin.

Vergeten wij overigens niet dat wij een volk zijn, vol initiatief en dat, daar waar onderhorigen uit sommige nabuurstaten eerst handelen op bevel of ingevolge een wet, een Belg reeds volop handelt om de facto, te voorzien in een bepaalde situatie, zonder ooit te bedenken of er daartoe al dan niet een wettelijke verplichting bestaat en zo ja, hoe en wat de wet feitelijk voorschrijft. En zodoende zien wij in ons land hoe menige van onze grote N.V., al dan niet bij bepaaldelijk onderscheiden van de verscheidene stelsels, zo goed uiteengezet door onze eminente spreker, alles dooreenwerpen, en een *modus vivendi* in het leven roepen door aanbesteding van aandelen in compensatie voor eindejaarspremies, dertiende maand, enz., mede bij gratieuze uitbreiding van de bevoegdheid der ondernemingsraden.

Zo zien wij dat blijkbaar, bij ons, het patronaat gunstig staat, de facto, tegenover medebeheer, bij aanwending van voornoemde middelen en zelfs bij het zoeken naar verdere modaliteiten. Het zijn veeleer de werknemersorganisaties die momenteel afremmen, dit zonder het te zeggen, bedenkend wellicht dat medezeggenschap ook medeverantwoordelijkheid bijbrengt. Wanneer men inderdaad de vakliteratuur der werknemersorganisaties doorneemt, houden zij het liefst bij reeds door de wet verzekerde garanties zoals bijvoorbeeld: verzekerd weekloon en bepaalde vergoedingen in verband met sluiting van ondernemingen. Wel gaan hun verdere eisen in de zin van verdere welbepaalde wettelijke zekerheidsstellingen voor de werknemers, doch zelden wordt de eis tot medebeheer naar wettelijke formule geformuleerd. En indien het dan toch geschiedt, gebeurt het in zeer vage bewoordingen, blijkbaar meer voor het forum, dan tot werkelijk afdwingen van een bepaalde wettelijke reglementatie. Inderdaad, het weze herhaald, medebeheer impliceert medeverantwoordelijkheid en men ziet bezwaarlijk in waar bijvoorbeeld een onderneming, werkelijk beheerd én door de organen van het kapitaal, én door de organen der werknemers, sluiten moet of zelfs in faling komt, de kapitaalbezitters alles zouden moeten verliezen, zonder dat dit verlies, ook in zelfde mate, op geldelijk vlak, gedragen zou worden door de werknemers.

Ik bemerkte dat het Nationaal Congres van de Katholieke Werkgevers van België, dat doorging op 8, 9 en 10 oktober jl. te Hasselt, uitsluitend in het teken stond van «De deelneming aan de verantwoordelijkheden in de onderneming». De hoekstenen der referaten waren enerzijds «De bedenking dat minder en minder de grote ondernemingen beschouwd worden als een eigen-dom, wel als een dienst aan de gemeenschap» en anderzijds «De waardigheid der werknemers in de onderneming». Dit toont eens te meer aan dat, inzonderlijk het Patronaat in België, een oplossing zoekt.

Het is een feit dat uiteindelijk zal dienen geëigend te worden. Men kan hierbij al dan niet opteren voor wettelijke uitbreiding van de bevoegdheid der ondernemingsraden of afschaffing daarvan in het perspectief van het volledig herdenken der onderneming als een brandpunt van menselijke en economische vooruitgang, liggend tussen kapitaal met recht op controle van de rendabiliteit, vakbeweging met controle tegen misbruiken en aanleunend tegen de Staat die zelf soms

economische mogelijkheden schept of aanmoedigt onder alle mogelijke vorm. In voorkomend geval zal het nieuw rechtsstatuut der onderneming dit moeten zijn van een statuut voor de personen en de goederen, evoluerend naar de finaliteit der onderneming zelf, in een steeds meer naar overleg evoluerende economie.

Ik herhaal, ik feliciteer Mr. Priem bij het aan de dagorde stellen van een probleem waarvoor zowel werkgever als werknemer zich gesteld ziet eenvoudig omdat de stuwkracht van het economisch leven het keurslijf doorbrak waarmede de wetgever, over zoveel jaren, de N.V. bedacht. De hervorming van het juridisch statuut der N.V. is gesteld en ik meen dat de wetgever ruim rekening kan houden met de gegevens, de doelstellingen en zelfs met de suggesties, zo grondig door onze jonge confrater uitgediept uit de literatuur waarnaar zijn studie verwijst en getest aan de realiteit waarin onze grote N.V., de facto, meer en meer evolueren.

Tot hier dan mijn persoonlijke mening over het door mijn jonge confrater behandelde onderwerp in de openingsrede.

* * *

Bij het begin van het gerechtelijk jaar gaan onze gedachten uit naar de confrater wiens aanwezigheid wij voortaan zullen moeten missen en namelijk naar Mr. Germain De Cock.

Gepromoveerd tot doctor in de rechten van de Universiteit te Brussel, op 23 september 1950, vroeg hij om inschrijving op de lijst der stagiairs van onze Balie en werd ingeschreven op 31.10.55. Per 8.12.58 werd hij lid van onze orde en een actief advocaat, tevens medewerker in het cabinet van pleitbezorger Mr. Louf.

Ofschoon hij vrij veel pleitte en bijna dagelijks op het paleis kwam, was zijn verschijning aldaar zo bescheiden en gereserveerd dat wellicht enkel de jongeren onder ons hem goed hebben gekend. Doch diegenen die hem benaderden ontdekten in hem een uitgebreide belezenheid en een groot hart. Inzonderlijk aan de jongeren had hij zijn hart verpand en op al de studie- en excursiereizen, georganiseerd door de Conferentie der jonge Balie, kon men Germain ontmoeten, met ogen wijd open voor al het schone dat de natuur, of de monumenten en musea der steden, bieden konden.

U, Mijnheer de Voorzitter en Uw conferentie, hebben veel verloren bij het zo plots afsterven van deze confrater. Aan zijn jonge weduwe bieden wij ons piëteitsvol medeleven aan.

Dames en Heren, mijn Confraters en ik zullen het op prijs stellen zo U zich bij ons wilt voegen tot het brengen van een stille hulde aan onze dierbare vriend.

* * *

Mijn jongere Confraters, U die de hoop en de toekomst van onze Balie zijt, ik wend mij thans in het bijzonder tot U.

Ik kan mij, uit eigen herinnering, de geestdrift voorstellen waarmede U Uw opnemings op de lijst der stagiaires hebt begroet. Geestdrift bij het aanvatten van een levenstaak is onontbeerlijk, doch is meteen onvoldoende.

Uw vorming zal slechts vruchten dragen door dagelijkse uitbreiding van de door U opgedane theoretische rechtskennissen aan onze hogeschool en door meteen een klare kijk op de werkelijkheid rondom U. Door het toetsen van de theorie aan de levende mens. Vergeet toch nooit dat, achter ieder bundel, mensen staan wier verdediging van belangen U opgenomen hebt. Ontwikkel dan ook Uw mensenkennis en tevens Uw vermogen,

om én Uw cliënt én zelfs Uw tegenpartij te begrijpen. Tracht U in hun plaats te stellen en heb medelijden met hun leed, betoon zelfs begrip voor hun hartstochten en bedenk Uw eigen tekortkomingen vooraleer deze van anderen te beoordelen of te veroordelen.

Het is bovendien Uw plicht, niet enkel de openingszitting van de Conferentie der jonge Balie, doch al de door de jonge Balie belegde vergaderingen bij te wonen. En wel inzonderlijk deze waarop Uw beroeps- en plichtenleer zullen worden aangesneden.

Stelt U grondig in dienst der behoeftigen wier belangen U zullen worden toevertrouwd, niet enkel tot Uw eigen vorming voor de praktijk van ons beroep, doch mede uit werkelijk medeleven met de tribulaties van sommige ongelukkigen. Weet dat, door de nieuwe wetgeving van 1.7.64 op het sociaal verweer en van 8.4.65 op de bescherming der jeugd, beide wetgevingen de verplichte assistentie van een advocaat voorzien voor ieder betichte, de aan Uw attentie gestelde bundels een grote vlucht zullen nemen. Waar inzonderlijk de wetgeving op de bescherming der jeugd U de verdediging der belangen van mensen van jongere leeftijd zal bezorgen, weet dan dat die minbedeelden, jongens en meisjes zijn die, net zoals U, alles van het leven verwachten mochten doch dat zij, merendeels niet zoals U, genoegzame opofferingsgeest bij hun ouders hebben gevonden evenmin als de opvoeding die U hebt genoten.

Volgt dan ook met wijze wilskracht het kabinet van Uw patroon en weet dat Uw patroon zich hoogstens in die mate aan Uw opleiding tot volwaardig advocaat zal gelegen laten waarin U bewijst, door Uw aandrang, interesse te gevoelen voor de bundels van zijn kabinet. Wanneer U uzelf, door Uw werkzaamheid, niet aan hem

opdringt, zal menig Patroon, benomen door de beslomeringen van zijn kabinet, Uw opleiding uit het oog verliezen. Doch weet meteen dat er *geen* oudere advocaten bestaan die zich het lot van hun stagiairs niet zullen aantrekken zolang de stagiair zijn Patroon niet loslaat. De aloude tradities in ons beroep staan daar borg voor.

En last but not least, richt ik mij tot U, Mijnheer de Voorzitter, en in U, tot Uw volledig bestuur. Wanneer ik U zeg dat ik U wens te zijn, te worden en te doen wat Uw voorgangers U hebben voorgedaan, dan heb ik feitelijk alles gezegd. En hiermede zal U het vrij lastig hebben, want het is nu eenmaal zo dat Uw Conferentie een opeenvolgende reeks voorzitters heeft gekend, werkelijk nec plus ultra. Onder hun werking en dit van hun bestuur heeft Uw Conferentie, in een 15-tal jaren, zulkdanige vlucht genomen dat zij een van de meest vooraanstaande Conferenties van de Jonge Balie, uit het land, is geworden. Werkelijk een toonbeeld op alle gebied. En dit vond zelfs zijn weerklank op internationaal plan want ik heb bemerkt dat de internationale vereniging van jonge balies haar bestuur begon te recruteren onder de jongeren die thans onder Uw leiding zullen werken.

Ik wens U, en Uw bestuur, hiermede werkelijk geluk.

U weet, ik heb het U reeds gezegd in mijn toespraak tot de orde, na mijn verkiezing tot Stafhouder van onze Balie, dat U op mij en op mijn tuchtraad volledig kunt rekenen. Wij weten namelijk dat de opleiding van onze jongeren, in het midden Uwer Conferentie, in veilige handen is.

Ik wens van harte dat het jaar dat heden zo schitterend is ingezet, op dezelfde wijze zal worden volgehouden.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr William DE BECKER, Voorzitter der Conferentie

Mijnheer de Stafhouder,

Ik lees in de *Usages et règles de la profession d'Avocat* van de eminente *Confrater Cresson*: « La Conférence est présidée par le Bâtonnier. Jadis, il l'ouvrait en frappant de la main sur le bureau. »

Sinds dit in 1888 geschreven werd voor de Conferentie van Parijs heeft de Conferentie zeker wel enige evolutie ondergaan. Maar ik zie er vandaag nog als vroeger de hand in van de stafhouder. De stafhouder die de teugels in handen houdt, er op wakend dat onze jeugdige voortvarendheid niet op hol zou slaan.

En zo zit U ook, Mijnheer de Stafhouder, aan mijn rechterhand, waar echter functie, wijsheid, ervaring en jaren U deze, mijn plaats moeten toewijzen.

U is echter als een opperste raadgever en toeziende voogd.

Uw vaderlijk gezag is er om door gewaardeerde aansporing de Conferentie naar nieuwe en leerzame initiatieven te sturen; maar Uw ouderlijk en patronale aanwezigheid is er evenzeer om zo dadelijk, bij Uw repliek, het tegengewicht te vormen van een mogelijk te omvangrijk medezeggenschap van de jeugd in de onderneming van het recht.

« Le Bâtonnier rendu à nos libres suffrages est le chef de la famille; il est notre modèle primus inter pares », zegt Mollot.

Als hoogste in de orde, die ons vertegenwoordigt, actief en passief voor alle rechtsinstanties, heet ik U bij de aanvang van Uw batonnaat, van harte welkom;

en ik druk de hoop uit dat U als voorheen een gewaardeerd en vererende belangstelling zult blijven koesteren voor alle activiteiten van de Conferentie.

Heren Hoogwaardigheidsbekleders en Magistraten,

Vele uitgesponnen formules en vele welluidende perioden kunnen uit diverse redevoeringen van welkom, bijeen gelezen en uitgepuurd om ieder onder U zijn deel in de begroeting te geven.

Laat mij in mijn onervarenheid en jeugd op een misschien lapidaire en al te kernachtige wijze dit globaal doen, maar het is daarom niet minder gemeend.

Uit het hart van de Conferentie en van haar Voorzitter: wij zijn fier een zo eminente belangstelling te kunnen opwekken.

Onze dank U verschuldigd is een solidaire verbintenis waarvan de Conferentie zich wil kwijten met een aanbod dat U zeker als geredelijk moogt aanzien.

Ik zou echter aan mijn plicht te kort komen zo ik niet de bijzondere dank van de Conferentie zou uitdrukken aan de Heer Voorzitter van de Rechtbank. De bereidwilligheid waarmee U jaar op jaar de mooiste zaal van Uw Gerechtsgebouw ter beschikking van onze Conferentie stelt verraadt, samen met Uw aanwezigheid op onze spreekbeurten, de interesse die U stelt in de werking van de Conferentie.

Mijnheer de Voorzitter, noopt de gejaagdheid van het moderne advocatenbestaan ons op andere dagen al eens beperkt en verkort te zijn in onze uiteenzetting in deze

zaal, vandaag willen wij gretig gebruik maken van het medezeggenschap dat U ons biedt in de onderneming van dit Justitiepaleis.

Heren Stafhouders, Waarde Voorzitters en afgevaardigden van zusterconferenties,

Naar het «verre Brugge afreizen» is voor velen van U een geëikt epiteton. Wij weten dat U dit als bezoeker met veel genoegen doet. Voor U houdt Brugge nog altijd die late droom of die niet vervulde belofte in. Maar het is geen toeristisch bezoek dat U vandaag te Brugge brengt. U hebt aanvaard om deze plechtige openingszitting met Uw gewaardeerde aanwezigheid luister bij te zetten. Daarvoor onze dank.

Niettegenstaande de brug van Colijnsplaat naar Zierikzee nog op voltooiing wacht, niettegenstaande de kabelbaan nog werkt boven de Grevelingen, hebt U, Nederlandse gasten, het zich niet ontzien de voorheen gelegde vriendschapsbanden nauwer toe te halen. In afwachting dat wij in luttele tijd over de Westerschelde-, Veeregat-, Oosterschelde-, Grevelingen- en Haringvlietdijken naar U rijden, bewijst U hoe afstanden voor ware vriendschap uit den boze zijn.

Mes Chers Confrères de Paris et de France,

La Confrontation quotidienne avec l'oeuvre de votre premier consul Bonaparte, son *Code Civil des Français*, est pour nous un rappel permanent des valeurs spirituelles et culturelles dont nous sommes heureux d'être les héritiers. Votre exportation en pays étranger ne s'est heureusement pas arrêté là. En dehors des diverses lois dont nous sommes tributaires de votre pays, en sus des révélations artistiques et littéraires que la France lègue «malgré tout» à ses voisins de la Communauté Européenne, le barreau a voulu déléguer en votre personne, les confrères qui, certainement, horrent ce corps, une des premières «forces de frappe» de la France. Vous avez délégué à Bruges et le charme et la jeunesse; je salue cordialement ce «féminin pluriel» auquel nous sommes très sensibles et qui reste un des grands attraits de votre ville et de votre pays.

Je salue en même temps la délégation Luxembourgeoise, petit pays, mais qui reste pour notre Conférence plein de souvenirs de détente et de joies culinaires.

Sehr geehrte Herren Kollegen aus Deutschland,

Es bleibt dem Präsident der Konferenz eine unzweideutige Freude und Ehre unsere Kölner Gäste begrüßen zu können. Die Freundschaftsbände, seit Jahr und Tag zwischen unsere Anwaltschaften angeknüpft, möchten wenige Jahre zurück in die alte Stadt von Eulenspiegel besiegelt werden. Wir werden folgende Wochen, gelegentlich des Festes des Kölner Anwaltvereins unsere konsolidierte Schuld einlösen.

Mijnheer de Voorzitter van het Verbond der Advocaten,

Ik waag het niet U in Latijnse perioden te verwelkomen omdat wij nu goed weten hoe U de taal van Cicero, Plinius en Juvenalis hanteert en omdat ik er zelf van bewust ben hoever verwijderd de laatste verzen van Ovidius bij mij nog nauwelijks nagalmen. Maar toch: «Eloquentia non modo eos ornat, penes quos est, sed etiam universam rem publicam», Welsprekendheid siert niet alleen hen bij wie ze wordt gevonden, maar ook de gehele staat. Zo hebt U voor twee weken onze Conferentie er van overtuigd dat U the right man on the right place is en dat Uw stem in het forum van het Verbond zeker mag doordringen tot de basilica waar de archieven en projecten zijn opgeslagen en waar een ingedommelde organisatie mag wakker geroepen.

Dank nog eens voor wat U Brugge hebt gegeven,

dank voor wat U in het Verbond presteert en weet dat Brugge gedurfde dromen heeft voor Uw Verbond.

Hooogeachte Vergadering,

Het zou misschien «de bon ton» zijn bij deze plechtige openingszitting, mede te zingen in het koor der wekladende Voorzitters en Confraters. Bij diverse gelegenheden en in meerdere bladen — ik denk aan de *Figaro Littéraire* — wordt er gejammerd over de ondergang, ja zelfs over het einde van de advocatuur.

Maar men plaatst onmiddellijk een vraagteken na dergelijke bewering. Gelukkig.

Einde van de advocatuur?

Stof tot klaagzangen?

Die zijn er. Maar die waren er vroeger ook en soms nog erger?

Men spreekt over de bedreiging van buiten uit, waar allerlei nevenactiviteiten het terrein, eenmaal de advocatuur voorbehouden, afschuimen. Fiscalisten, sociale en technische raadgevers in de economische wetenschappen beschikken over mogelijkheden en middelen die voor de advocaat taboe blijven.

Meteen stelt men het probleem van de herinrichting van onze activiteiten, het herschrijven van onze beoepregelen zelf. Deze blijken nu gevat in een ondraagelijk geworden keurslijf, honderd vijftig jaar oud en ondenkbaar in een wereld waar communicatiemiddelen en productiemogelijkheden onbegrensd schijnen geworden.

Men spreekt over de bedreiging in het beroep zelf waar weldra het artikel 52 van het Verdrag tot Oprichting van de Europese gemeenschap het vestigingsrecht zal toekennen aan buitenlandse advocaten.

Ten slotte spreekt men over de bedreiging in het bestaan van de advocatuur zelf, waar in familiaal en onderwijs-milieu de jeugd een afkeer wordt bijgebracht voor alles wat balie is. De magistratuur jawel; de balie: in geen geval.

Mij lijken deze treurzangen voorbarig en ik noem dergelijk pessimistisch koor vals.

Het artikel 2 van het decreet van de Assemblée Constituante van 2 september 1790 had de Orde der Advocaten in Frankrijk afgeschaft. Bij het aanhechten van onze provinciën op 1 oktober 1795 bij de Franse Republiek wordt deze wetgeving ook voor onze gewesten van kracht.

Pas in 1810 zal een keizerlijk decreet de Orde weer oprichten, maar dan als emanatie en werktuig in handen van de openbare macht. Schreef Napoleon niet aan Cambacérès? :

« Mon cher Cousin,

» Je reçois un projet de décret sur les avocats; il n'y a rien qui donne au grand-juge les moyens de les contenir. J'aime mieux ne rien faire que de m'ôter les moyens de prendre des mesures contre ce tas de bavards, artisans de révolutions et qui sont inspirés presque tous par le crime de la corruption. Tant que j'aurai l'épée au côté, je ne signerai jamais un décret aussi absurde; je veux qu'on puisse couper la langue à un avocat qui s'en servirait contre le gouvernement. »

Onder het Hollands regime werden in 1819 zeven leden van de Brusselse balie ingekerkerd en geschrapt van de lijst, omdat zij de auteur van een pamflet tegen de regering hadden bijgestaan en verdedigd.

In oktober 1943 pleit Maître Maurice Gargon vóór le Tribunal d'Etat, Franse uitzonderingsrechtbank, de zaak van vijf jonge studenten tussen negentien en drieëntwintig. Zij hadden een aanslag gepleegd op de nazi-gezinde dokter Guérin van Poitiers. Niettegenstaande de welberaamde moord kan Gargon het hoofd van de daders redden vóór de Vichy-rechtbank. Een dag later

echter eisen de Duitsers de vijf veroordeelden op, be-rechten hen voor een eigen rechtbank welke de dood-straf uitspreekt.

Op 6 februari 1963 velt het militair gerechtshof, uit-zonderingsrechtbank van de Vijfde Republiek, een ar-rest waarbij de advocaat Jacques Isorni een schor-sing oploopt voor een termijn van drie jaar. Dit zonder enig verhaal of rechtsmiddel. Hij had in het proces van de daders van de aanslag op president de Gaulle aan het rond punt van Petit-Clamart een brief voorgelezen waaruit bleek dat één der zetelende magistraten vooringenomen was.

U ziet, hooggeachte vergadering, de advocatuur heeft groter tegenkantingen gekend. Ernstiger bedreigingen werden overwonnen en lastiger hinderpalen werden ingenomen.

Dit bewijst de onverwoestbare en onaantastbare mogelijkheid van het bestaan van de advocaten en van de orde. Wij zelf zijn de bewaarders van de voorrech-ten en vrijheden die in ons beroep zelf liggen en het bestaan van de verdediging in geen enkele maatschap-pij kunnen aantasten.

Die vrijheid en onafhankelijkheid zullen ons ten slot-te toelaten zelf en eigenmachtig het bestaan en de in-richting van de orde aan te passen aan de nieuwe vereisten.

Zeker, de advocaat moet in bepaalde gevallen zijn cliënt kunnen opzoeken; zeker, de advocaat moet zich kunnen in maatschap verenigen met beroepsgenoten; zeker, de jonge stagiair hoeft niet jaren van alle materiële bijstand verstoken. De uitoefening van het beroep van advocaat moet de eerste drie jaren gepaard gaan met de mogelijkheid gekoppeld te zijn aan een bezoldigde en waardige betrekking.

Deze en andere technische problemen kunnen door onze eigen beroepsorganisaties gemakkelijk opgelost. Alleen dienen de ramen open gegooit.

Maar ik meen dat om aan een zekere malaise te ontkomen hoofdzaak zal zijn de herwaardering en het geloof in eigen midden aan de verworvenheden en privileges in ons beroep. Hoofdzaak zal zijn de sterkte die de advocatuur zal uitstralen, wanneer zij zelf zal houden aan haar onafhankelijkheid en vooral degelijk-heid.

Onze eigen vervolmaking op allerlei gebied, buiten de rechtswetenschap om, onze onverdroten werkkraft zullen ons toelaten het ongebreidelde tempo van de wetenschappelijke en ook culturele ontwikkeling van deze moderne wereld bij te houden.

Tegen alle bedreiging van buiten uit en ook innerlijk bij ons, meen ik het hechtste en zekerste pantser te zijn de standing die ieder van ons als intellectueel ver-plicht is op te houden. Wij zijn geen recht-machines. Worden niet te veel de cultuur en de economisch-sociale wetenschappen verwaarloosd ten behoeve van enkele artikelen voor dagelijks gebruik?

Hier is voor de jongeren zeker een hoopvol perspec-tief: weldra komt de nieuwe wet op de Jeugdzorg in toepassing. Artikel 55, tweede lid, voorziet verplichte bijstand van een advocaat in alle gevallen. Hier is een terrein weggelegd, maar waar alleen de besten onder hen die geroepen zijn zullen slagen. De hervorming van de procedure zal nieuwe horizonten openen en breder wordt de mogelijkheid tot rechtsbijstand.

De toekomst en ook voor U jonge stagiair is roos-keurig. De aanvang is lastig. Schreef Mr. Tony Berg-man in dat heerlijk humoristisch werk *Ernest Staas* niet: «Schitterende beloften, hoe weinig werd gij be-waarheid. Men had mij verwittigd, dat het advocaat-schap een late vrucht was: zal zij wel ooit tot rijpheid komen? Dat men moest kunnen wachten, lang wachten: zal het op geen eeuwig wachten uitlopen?»

En dat was een advocatenroman uit 1874.

Maar Tony Bergman, Ernest Staas was een humorist. En van alle dingen de relativiteit en goedheid inzien was zijn eerste gave.

De vreugde en goedheid van ons beroep inzien is de gave die ik allen toewens.

Mij blijft nog over de spreker van heden voor te stel-len. Het schijnt wel een veheugende traditie geworden dat ieder jaar een der stagiairs de openingsrede houdt: dit jaar is het een der allerjongsten, Mr. Arnout Priem. Waarde confrater, dat U na het diploma van doctor in de rechten te hebben behaald U zich nog de inspanning getroost van ook het licentiaat in de economische wetenschappen na te streven, strekt U tot eer en lijkt mij borg te staan voor de inhoud van uw voordracht.

Mr. Arnout Priem, aan U het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 14 mei 1965.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. De Bersaques.

Advocaat-generaal: M. Charles.

Advocaten: Mrs. Struye en Van Leynseele.

Huwelijk. — Echterlijke verblijfplaats. — Aanduiding door de rechter. — Wettige redenen. — Betekent: voldoende zwaarwichtige redenen.

Wanneer de wetgever in art. 213 B.W. bepaalt dat de vrouw het recht heeft zich tot de rechtbank te wenden, indien er wettige redenen zijn om af te wijken van het principe dat, bij gebreke van overeenstemming tussen de echtgenoten, de echterlijke verblijfplaats door de man wordt vastgesteld, bedoelt hij aldus rede-nen die voldoende zwaarwichtig voorkomen om zulke afwijking te rechtvaardigen.

Cailly Yvonne t/ Waegemans Alfons.

Gelet op het bestreden arrest op 3 januari 1963 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 213, 1315, 1319, 1350, 1351 van het Burgerlijk Wetboek, en van de bewijskracht en de kracht van gewijsde van de bevelschriften van de Voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Gent van 28 september 1957, 20 oktober en 5 mei 1959,

doordat het bestreden arrest beslist heeft dat er geen redenen bestaan om de echterlijke verblijfplaats van eiseres en verweerder elders te vestigen dan op het schip «Matadi» en deze beslissing gesteund heeft op de overweging, dat verweerder de echterlijke verblijfplaats aan boord van gezegd schip wil behouden, dat eiseres slechts haar toevlucht tot de rechtbank mag nemen indien er wettige en zwaarwichtige rede-nen zijn voor de keuze van een andere verblijfplaats, dat de aantijgingen van eiseres volgens welke haar echtgenoot, verweerder, door zijn onhebbelijkheid en zijn kwetsende uitlatingen grotelijks te kort kwam aan

zijn verplichting tot bijstand, door geen enkel element van de zaak gestaafd zijn, dat bovendien de slechte verhouding tussen de echtgenoten op zichzelf niet in aanmerking kan genomen worden voor de toepassing van artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek en, dat het door eiseres ingeroepen feit dat de drie volwassen kinderen van verweerder en in het bijzonder de dochter, die allen op het schip verblijven, samenspannen om haar het leven ondraaglijk te maken en deze toestand vooral onuitstaanbaar was wegens de beperkte ruimte waarover het gezin aan boord beschikte, niet als wettige reden kon in overweging genomen worden, om reden dat eiseres bij haar huwelijk wist dat zij zou medewonen met kinderen van een vorig huwelijk van haar echtgenoot en de woonruimte aan boord kende, en dat de toestand thans merkkelijk gewijzigd is daar reeds twee van de drie kinderen, onder meer de dochter, niet meer aan boord verblijven,

terwijl, *eerste onderdeel*, artikel 213 de toevlucht tot de rechtbank toelaat telkens als er wettige redenen bestaan voor de keuze van een andere verblijfplaats dan die welke door de man bepaald werd,

terwijl door dit artikel niet vereist is dat het om «zwaarwichtige» redenen zou gaan,

tweede onderdeel, terwijl het bevelschrift van de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Gent van 28 september 1957 dat in kracht van gewijsde getreden is, voorstelt dat «verweerder door zijn onhebbelijkheid, zijn tiranniek optreden en zijn kwetsende uitlatingen grotelijks te kort kwam aan de bijstand aan zijn echtgenote verschuldigd»,

terwijl de bevelschriften van dezelfde voorzitter van 20 oktober 1958 en 5 mei 1959, die ook kracht van gewijsde hebben, vaststellen dat deze toestand bleef voortduren,

terwijl bijgevolg het arrest, door te beslissen dat de aantijgingen van eiseres nopens de onhebbelijkheid, de kwetsende uitlatingen en de tekortkomingen van verweerder aan zijn verplichting tot bijstand door geen enkel element van de zaak gestaafd waren, de bewijskracht en de kracht van gewijsde van gezegde bevelschriften en de artikelen 1319 en 1351 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft,

derde onderdeel, terwijl eens door de hogervermelde bevelschriften bewezen dat verweerder zich aan zware tekortkomingen aan zijn plichten schuldig gemaakt had en dat deze tekortkomingen van die aard waren dat eiseres gerechtigd was het schip te verlaten en een afzonderlijk verblijf te houden, het arrest eiseres niet kon verplichten op het schip te gaan verblijven, zonder eerst vast te stellen dat gezegde tekortkomingen opgehouden hadden te bestaan,

terwijl het arrest zulks geenszins vaststelt, en enkel en alleen vermeldt dat de toestand zich merkkelijk gewijzigd had, zodat zijn beslissing niet wettelijk gemotiveerd voorkomt (schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 1315 van het Burgerlijk Wetboek),

vierde onderdeel, terwijl eiseres in haar conclusie de nadruk erop gelegd had dat de eerste rechter in zijn vonnis vastgesteld had dat de ernstige redenen die eiseres tot staving van haar verhaal inriep, in de raadkamer bij de behandeling van de zaak, juist zijn gebleken,

terwijl het arrest op deze conclusie niets antwoordt,

terwijl uit de motivering van het arrest onmogelijk kan uitgemaakt worden of de rechter heeft willen beslissen dat het niet juist was dat de door eiseres ingeroepen redenen bij de behandeling in de raadkamer juist gebleken waren, dan wel dat hij geen rekening moest houden met de behandeling van de zaak in de raadkamer van de rechtbank en dat hij

niet verplicht was, alvorens uitspraak te kunnen doen over deze behandeling in de raadkamer, zelf in zijn eigen raadkamer, de zaak te behandelen,

terwijl deze onduidelijkheid in de motivering met het gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering gelijkstaat,

vijfde onderdeel, terwijl door te beslissen dat de slechte verhouding tussen echtgenoten op zichzelf niet in aanmerking kon genomen worden voor de toepassing van artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek, het arrest niet antwoordt op de conclusie van eiseres waarbij zij geenszins de slechte verhouding tussen de echtgenoten op zichzelf inriep, doch in verband met «het leven aan boord dat verweerder aan zijn echtgenote wil opleggen in twee enge plaatsjes in een gespannen atmosfeer»,

zodat het arrest artikel 97 van de Grondwet geschonden heeft,

zesde onderdeel, terwijl, door vast te stellen dat eiseres bij haar huwelijk wist dat zij zou medewonen met kinderen van een vorig huwelijk en dat zij de woonruimte aan boord kende, het arrest de conclusie van eiseres geenszins beantwoordt, daar zij in deze conclusie nooit staande gehouden had dat zij niet wist hoeveel kinderen haar echtgenoot had of hoeveel vierkante meter de woonruimte aan boord bedroeg, doch er op gewezen had dat rekening gehouden met de beperkte ruimte en de «samenstelling van de kinderen om haar leven ondraaglijk te maken» de toestand aan boord onuitstaanbaar was (schending van artikel 97 van de Grondwet),

zevende onderdeel, terwijl door vast te stellen dat de toestand merkkelijk gewijzigd werd, daar reeds twee van de drie kinderen niet meer aan boord verbleven, het arrest de conclusie van eiseres niet beantwoordt waarbij zij staande hield dat zij «gedurende haar verblijf op het schip, af te rekenen had met de hostiliteit van de drie volwassen stiefkinderen»,

terwijl het uit de bewoordingen van het arrest onmogelijk kan uitgemaakt worden of de rechter heeft willen beslissen dat het onjuist was dat de zoon die nog aan boord verbleef, door zijn hostiliteit, eiseres het leven ondraaglijk maakte, rekening gehouden met de beperkte woonruimte, dan wel of eiseres alleszins deze hostiliteit niet kon invoeren om een andere verblijfplaats te bekomen (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Over het eerste onderdeel:

Overwegende dat wanneer de wetgever in artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de vrouw het recht heeft zich tot de rechtbank te wenden, indien er wettige redenen zijn om af te wijken van het principe dat, bij gebreke van overeenstemming tussen de echtgenoten, de echtelijke verblijfplaats door de man wordt vastgesteld, hij aldus redenen bedoelt die voldoende zwaarwichtig voorkomen om zulke afwijking te rechtvaardigen;

Over het tweede onderdeel:

Overwegende dat het bevelschrift op kortgeding, luidens artikel 809 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geen nadeel toebrengt aan de zaak ten principale, zodat de redenen en het dispositief ervan de rechter, die over de zaak zelf uitspraak doet niet binden;

Dat derhalve het bestreden arrest de door de rech-

ter in kortgeding als vaststaande aangenomen feiten niet als bewezen diende te beschouwen;

Over het derde onderdeel :

Overwegende dat vermits de beoordeling van de rechter in kortgeding nopens de werkelijkheid van de door eiseres gestelde feiten vóór het hof van beroep niet bindend was, het arrest, om de vordering van eiseres te verwerpen, niet moest vaststellen dat die feiten opgehouden hadden te bestaan;

Over het vierde onderdeel :

Overwegende dat het arrest de conclusie van eiseres beantwoordt door erop te wijzen dat haar aantijgingen « door geen enkel element van de zaak gestaafd zijn »,

Over het vijfde onderdeel :

Overwegende dat de conclusie van eiseres, waarbij beweerd werd dat haar eis steunde op de reden dat « het leven aan boord dat verweerder aan zijn echtgenote wil opleggen in twee enge plaatsjes in een gespannen atmosfeer » onverdraaglijk was, gespannen atmosfeer vooral toegeschreven aan de aanwezigheid aan boord van de drie kinderen van verweerder en in het bijzonder de dochter, door het arrest wordt beantwoord door erop te wijzen dat « de toestand thans merkkelijk gewijzigd is, daar reeds twee van de drie kinderen onder meer de dochter die gehuwd is, niet meer aan boord verblijven »;

Over het zesde onderdeel :

Overwegende dat het arrest de in dit onderdeel bedoelde conclusie beantwoordt door vast te stellen dat « de toestand thans merkkelijk gewijzigd is daar reeds twee van de drie kinderen onder meer de dochter die gehuwd is, niet meer aan boord verblijven », zodat de oorzaak van de onuitstaanbare toestand, welke eiseres beweerde te ondergaan en welke ze toeschreef aan de samenspanning van de drie kinderen tegen haar om haar het leven onverdraaglijk te maken, een einde genomen had;

Over het zevende onderdeel :

Overwegende dat, vermits de eis steunde op de aanvoering dat ze « gedurende haar verblijf op het schip af te rekenen had met de hostiliteit van de drie volwassen stiefkinderen », het arrest dit middel op passende wijze beantwoordt door de reden vermeld in het antwoord op het zesde onderdeel;

Overwegende dat geen enkel onderdeel van het middel kan aangenomen worden;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest eiseres afgewezen heeft van haar vordering tot vaststelling van een andere echtelijke verblijfplaats dan aan boord van het schip « Matadi » om reden dat verweerder zijn beroep uitoefent op het schip en daar noodzakelijk bestendig moet verblijven en dat de vaststelling van de echtelijke verblijfplaats aan wal een feitelijke scheiding zou bekrachtigen,

terwijl volgens artikel 213 van het Burgerlijk Wetboek de echtgenote van een schipper, zoals al de andere gehuwde vrouwen, het recht heeft zich tot de rechtbank te wenden voor de vaststelling van een echtelijke verblijfplaats telkens als daartoe een wettige

reden bestaat, en zelfs indien deze vaststelling in een zekere maat een feitelijke scheiding bekrachtigt :

Overwegende dat dit middel gericht tegen een overbodige reden, daar het arrest, om de vordering van eiseres af te wijzen, hoofdzakelijk steunt op het gemis aan bewijs van de door haar ingeroepen wettige redenen tot vaststelling van een andere verblijfplaats, en zulks volstaat om de beslissing wettelijk te rechtvaardigen;

Dat het middel, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 2 april 1965.

Voorzitter : M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever : M. Wouters.

Eerste Advocaat-generaal : M. Ganshof van der Meersch.

Advocaten : Mrs. Van Rijn en Van Leynseele.

Verzekeringen. — Dubbele verzekering. — De regel van art. 12 van de wet van 11 juni 1874 is op de verzekeringen in het algemeen, o.m. op de aansprakelijkheidsverzekering, toepasselijk.

De regel van art. 12 van de wet van 11 juni 1874, volgens welke de tweede verzekering slechts uitwerking heeft indien de eerste verzekering niet volstaat om het verwezenlijkte risico geheel te dekken, is niet alleen op de verzekering van bepaalde zaken maar op de verzekeringen in het algemeen toepasselijk. Hij geldt o.m. voor de verzekeringen, die de aansprakelijkheid voor de aan derden veroorzaakte schade dekken.

N.V. « De Nationale Waarborg »

t./ N.V. « De Kortrijkse Verzekering ».

Gelet op het bestreden vonnis, op 20 december 1962 door de Rechtbank van Koophandel te Brugge in laatste aanleg gewezen;

Gelet op het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 12 en 13 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen, 3 tot 11 van de wet van 1 juli 1956 op de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorvoertuigen en, voor zoveel nodig, 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiseres ongegrond heeft verklaard en haar in de kosten heeft verwezen, om reden dat « ter zake de twee verzekeringspolissen niet aangegaan werden tegen dezelfde risico's, dat de polis van verweerder de dekking beoogde van de aansprakelijkheid van de verzekeringsnemer, houder en bestuurder van een wagen, met uitbreiding tot al wie deze wagen zou besturen met toestemming van de verzekeringsnemer, terwijl de polis van eiseres de dekking beoogde van haar verzekerde voor de schadelijke gevolgen veroorzaakt door zijn persoonlijke fout in de uitoefening van zijn beroep, en dus weigert toepassing te maken van artikel 12 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen,

terwijl het voor de toepassing van gezegd artikel 12 van de wet van 11 juni 1874 onverschillig is welke

persoon bij het afsluiten van het contract door de verzekering gedekt is en in welke hoedanigheid en voor welke schadelijke handelingen hij gedekt is van het ogenblik af dat de schadelijke gevolgen van een ongeval door twee verzekeringen gedekt zijn, voorwaarde waarvan de vervulling door het vonnis niet wordt betwist, zodat het vonnis dus door, ingevolge een verkeerde interpretatie van gezegd artikel 12 van de wet van 11 juni 1874, te weigeren van deze wettelijke toepassing te maken, de in het middel aangeduide wetsbepalingen, inzonderheid artikel 12 van de wet van 11 juni 1874, geschonden heeft :

Over de grond van niet ontvankelijkheid door verweerster opgeworpen en hieruit afgeleid dat eiseres in de formulering van het middel zich ertoe beperkt heeft het vonnis te critiseren zonder te bepalen, tenzij in de ontwikkeling van het middel, wat de rechter had moeten doen :

Overwegende dat het middel enerzijds de wettelijke regel aanhaalt, waarvan de rechter geweigerd heeft toepassing te maken, en, anderzijds, de wetsbepalingen welke het aan de rechter verweten feit onwettelijk doen voorkomen;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid feitelijke grondslag mist;

Over het middel :

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat de vordering er toe strekt, van verweerster terugbetaling te bekomen van de schadevergoeding, welke eiseres krachtens een verzekeringsovereenkomst betreffende de bedrijvigheid van haar verzekerde Danneels in zijn hoedanigheid van garagist, aan het slachtoffer van een verkeersongeval heeft verreffend, en dat eiseres op de toepassing van artikel 12 van de wet van 11 juni 1874 aanspraak maakt, om reden dat verweerster in een polis van vroegere datum, afgesloten met een cliënt van garagist Danneels, dezelfde aansprakelijkheid dekt van gezegde Danneels als bestuurder van de wagen met toestemming van de eigenaar;

Overwegende dat het vonnis deze aanspraak door de in het middel vermelde overwegingen van de hand wijst;

Overwegende, enerzijds, dat de regel van artikel 12 van de wet van 11 juni 1874, volgens welke de tweede verzekering slechts uitwerking heeft indien de eerste verzekering niet volstaat om het verwezenlijkte risico geheel te dekken, niet alleen op de verzekeringen van bepaalde zaken maar op de verzekeringen in het algemeen toepasselijk is;

Dat die bepaling onder meer van toepassing is op de verzekeringen welke de aansprakelijkheid voor de aan derden veroorzaakte schade dekken;

Overwegende anderzijds, dat beide verzekeringen dezelfde schadelijke gevolgen dekken waarvoor Danneels aansprakelijk werd gesteld, derwijze dat hetzelfde verwezenlijkte risico door beide verzekeringen ten voordele van dezelfde persoon gedekt is;

Dat hieruit volgt dat de rechter, door te weigeren de regel van artikel 12 van de wet van 11 juni 1874 toe te passen, deze wetsbepaling geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen :

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk, zetelende in laatste aanleg.

NOOT : Zie o.m. Cassatie 18 juni 1953, R.W. 1953/54, 825, met noot.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 26 maart 1965.

Voorzitter : M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever : M. Naulaerts.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat : Mr. De Bruyn.

Sociale verzekeringen - R.M.Z. — Familieonderneming.
— Vereiste. — Uitsluitend gezag van vader, moeder of voogd. — Toeziende voogd. — Geen toepassing.

Opdat er een familieonderneming zou bestaan in de zin van art. 2, § 3, 2° van het wetsbesluit van 28 december 1944, gewijzigd door art. 1 van de wet van 14 juli 1961, is een van de vereisten dat de arbeid verricht wordt onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd. Dit beperkend begrip «familieonderneming» kan niet worden uitgebreid tot een onderneming waarin de werkgever zijn minderjarige, bij hem inwonende broeder, over wie hij als toeziende voogd is aangesteld, als enige werkman in zijn dienst heeft.

R.M.Z. t/ Smeulders.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 juni 1963 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Hasselt;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, paragrafen 1 en 3, 2°, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 14 juli 1961, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, onder bevestiging van het beroepen vonnis, de vordering van eiser niet gegrond verklaart en ze ontzegt heeft op de gronden dat verweerder als enige werkman in zijn dienst heeft zijn minderjarige, bij hem inwonende broeder, over wie hij als toeziende voogd is aangesteld; dat het gaat om een klein aannemersbedrijf; dat weliswaar door de wet van 14 juli 1961 als familieondernemingen worden beschouwd, de ondernemingen waar gewoonlijk slechts bloed- of aanverwanten werken onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd; dat duidelijk blijkt dat alle voorwaarden voorhanden zijn met uitzondering alleen hiervan dat de werkgever niet de voogd is doch de toeziende voogd; dat uit de tekst van de wet duidelijk spruit dat, hoewel de wetgever het begrip familieonderneming heeft willen omschrijven en beperken, hij toch toelaat dit begrip aan te passen aan de omstandigheden; dat verweerder het metsersbedrijf van zijn vader voortzet samen met zijn broeder; dat de belangen van de toeziende voogd als werkgever evengoed met de belangen van de minderjarige kunnen overeenstemmen als die van de voogd in dezelfde omstandigheden, en ten slotte, zoals de eerste rechter verklaard had, dat de besluitwet van 28 december 1944 niet bij koninklijk besluit op gevallen als het onderhavige geval toepasselijk is gemaakt,

terwijl toch, krachtens artikel 2, paragraaf 1, van de besluitwet van 28 december 1944, gewijzigd door art. 1 van de wet van 14 juli 1961, deze besluitwet in beginsel

toepasselijk is op alle door een arbeidsovereenkomst verbonden werknemers en werkgevers, en terwijl de afwijking van dit beginsel, welke in artikel 2, paragraaf 3, 2°, van hetzelfde besluitwet, gewijzigd door de wet van 14 juli 1961, artikel 1, ten gunste van de familieondernemingen bepaald is, alleen de ondernemingen vermeldt «waar gewoonlijk alleen bloedverwanten, aanverwanten of pleegkinderen arbeid verrichten onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd», zodat deze afwijking niet mag uitgebreid worden tot de onderneming waarin de werkgever, die de broeder van de werknemer is, niet tegelijkertijd zijn voogd, maar slechts zijn toezienende voogd is, en terwijl, derhalve, de door de rechter gegeven gronden zijn beslissing niet naar de eis van de wet kunnen rechtvaardigen:

Overwegende dat artikel 2 van de besluitwet van 28 december 1944, vervangen door artikel 1 van de wet van 14 juli 1961, bepaalt in zijn eerste paragraaf dat deze besluitwet behoudens zekere uitzonderingen die vreemd zijn aan het onderhavige geval van toepassing is op alle door een arbeidsovereenkomst verbonden werknemers en werkgevers; dat paragraaf 3, 2°, van hetzelfde artikel 2, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 14 juli 1961, evenwel bepaalt dat onder deze besluitwet vallen eerst nadat de Koning ze op hen toepasselijk heeft verklaard de werknemers en werkgevers verbonden door «een arbeidsovereenkomst aangegaan tussen personen die werkzaam zijn in een familieonderneming waar gewoonlijk alleen bloedverwanten, aanverwanten of pleegkinderen arbeid verrichten onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd»;

Overwegende dat een van de vereisten opdat een familieonderneming, in de zin van voormelde wetsbepaling, zou bestaan, is dat de arbeid verricht wordt onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd van de werknemers;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat verweerder zijn minderjarige, bij hem inwonende broeder, over wie hij als toezienende voogd is aangesteld, als enige werkmán in zijn dienst heeft, en dat de eis strekt tot betaling van de achterstallige bijdragen voor het derde en het vierde kwartaal van 1961;

Overwegende dat het vonnis, door het beperkend begrip «familieonderneming», zoals het door de wet van 14 juli 1961 werd ingevoerd, uit te breiden tot een onderneming waarin de werkgever noch de vader, noch de moeder, noch de voogd van de werknemer is, de in het middel aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover het de tegeneis van verweerder niet ontvankelijk heeft verklaard en verweerder in de kosten ervan heeft veroordeeld;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder in de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Tongeren, zetelende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 april 1965.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Wouters.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat: Mr. Fally.

Arbeidsovereenkomst (handarbeiders). — Recht tijdens de opzeggingstermijn om een- of tweemaal per week afwezig te zijn om een nieuwe betrekking te zoeken. — Verdwijnt wanneer de werknemer een nieuwe betrekking gevonden heeft.

Luidens het eerste lid van art. 19, quater, ingevoerd in de wet van 10 maart 1900 betreffende het arbeidscontract door art. 4 van de wet van 10 december 1962, mag de werkmán tijdens de opzeggingstermijn een- of tweemaal per week afwezig zijn om een nieuwe betrekking te zoeken met behoud van het recht op zijn loon, mits de duur van deze afwezigheid in totaal niet meer dan één arbeidsdag bedraagt.

Door de reden op te geven waarom de afwezigheid van de werkmán toegelaten is, stelt de wetgever dit vermogen voor de werkmán afhankelijk van het zoeken naar een nieuwe betrekking. Derhalve geniet de werkmán dit vermogen niet meer wanneer het bewezen is, dat hij een nieuwe betrekking heeft gevonden.

P.V.B.A. «Ateliers Henri Ranson et Fils» t./ Brandt E.

Gelet op de bestreden sententie, op 28 april 1964 gewezen door de Werkrechttersraad te Vilvoorde, kamer voor arbeiders;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 19 quater, in de wet van 10 maart 1900 betreffende het arbeidscontract ingevoerd door artikel 4 van de wet van 10 december 1962, en 97 van de Grondwet,

doordat de bestreden sententie eiseres veroordeelt tot betaling van het loon dat door verweerder is gevorderd voor halve dagen afwezigheid gedurende de termijn van opzegging, op grond «dat zij recht had op de twee halve dagen gedurende de vooropzeggingsperiode; dat het feit als zou zij reeds werk hebben gevonden terzake zonder belang is en de verbintenis der syndicale delegatie desbetreffend zonder waarde»,

terwijl, naar luid van artikel 19 quater van voormelde wet van 10 maart 1900, de werkmán tijdens de opzeggingstermijn een of tweemaal per week afwezig mag zijn om een nieuwe betrekking te zoeken, met behoud van het recht op zijn loon, hetgeen impliceert dat de afwezigheid van de werkmán geen reden van bestaan meer heeft wanneer hij een nieuwe betrekking gevonden heeft en dat, zo hij niettemin afwezig is in dergelijk geval, de werkmán geen recht heeft op enig loon; waaruit volgt dat de bestreden sententie, door niet te verduidelijken of verweerder inderdaad een nieuwe betrekking had gevonden en door desondanks eiseres te veroordelen tot betaling van het litigieuze loon, artikel 19 quater voormeld miskent en, in elk geval, niet behoorlijk met redenen omkleed is naar de eis van artikel 97 van de Grondwet;

Overwegende dat, luidens het eerste lid van artikel 19 quater, ingevoerd in de wet van 10 maart 1900 betreffende het arbeidscontract door artikel 4 van de wet van 10 december 1962, de werkmán tijdens de opzeggingstermijn een- of tweemaal per week afwezig mag zijn om een nieuwe betrekking te zoeken, met behoud

van het recht op zijn loon, mits de duur van deze afwezigheid in totaal niet meer dan één arbeidsdag bedraagt;

Overwegende dat de wetgever, door de reden op te geven waarom de afwezigheid van de werkmán toegelaten is, dit vermogen voor de werkmán om afwezig te zijn afhankelijk stelt van het zoeken naar een nieuwe betrekking; dat, derhalve, de werkmán dit vermogen niet meer geniet wanneer het bewezen is dat hij een nieuwe betrekking heeft gevonden;

Dat hieruit volgt dat de bestreden sententie, door te beslissen «dat het feit als zou zij (verweerster) reeds werk hebben gevonden terzake zonder belang is», de in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft;

Om deze redenen :

Vernietigt de bestreden sententie;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtensraad te Brussel, kamer voor arbeiders.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 18 februari 1965.

Voorzitter : M. Moureau.

Raadsheren : M. Coyette en Mevr. Ciselet.

Advocaten : Mr. C. Cambier en Mr. Van Rijn.

N.M.B.S. — Personeel. — Statuut. — Hoofdstuk XIII Syndikaal Statuut. — Artikel 7. — Draagwijde van de tussenkoms t van de directeur-generaal.

Het blijkt uit artikel 7, 4° tot 8° van hoofdstuk XIII, betiteld «Syndikaal Statuut» van het Statuut van het personeel van de N.M.B.S., dat de directeur-generaal in een zaak zoals deze niet optreedt als directeur-generaal van de Maatschappij, maar als belast met een bijzondere opdracht die evengoed aan een magistraat kan worden toevertrouwd; in de uitoefening van die opdracht, wordt geen beslissingsbevoegdheid gegeven aan degene die aangewezen wordt om het aangegeven ledental te controleren; de taak van die persoon is, desnoods met de hulp van ambtenaren, bepaalde controles te verrichten, eventueel de uitsluiting van een groepering voor te stellen en verslag bij de raad van beheer uit te brengen.

Derudder O. en Van Acker D. t./ N.M.B.S.

Gezien het op 14 december 1962 ingediende verzoekschrift, waarbij Oscar Derudder, én als voorzitter van het «Liberaal Vakverbond der openbare diensten», groep spoor, én als ambtenaar van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, alsook Désiré Van Acker, én als secretaris-generaal van dezelfde vakorganisatie én als ambtenaar van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, de nietigverklaring vorderen van de beslissing bevat in een brief, die de Hr Devos, directeur-generaal van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, op 19 oktober 1963 aangetekend aan dezelfde vakorganisatie heeft gestuurd;

Gezien de regelmatig gewisselde memories van antwoord en van wederantwoord;

Gezien het verslag van de Hr Coolen, substituut-auditeur-generaal bij de Raad van State;

Gelet op het bevel van 22 oktober 1964 dat de neerlegging van het verslag en van het dossier ter griffie gelast;

Gelet op de kennisgeving van het verslag aan partijen en gezien de laatste memories;

Gelet op het bevel van 8 januari 1965, waarvan aan partijen de 14e van dezelfde maand kennis is gegeven en waarbij de zaak op de terechtzitting van 11 februari 1965 werd vastgesteld;

Gehoord het verslag van de Hr staatsraad Moureau, voorzitter;

Gehoord de opmerkingen van Mr. C. Cambier, advocaat bij het Hof van beroep te Brussel, die voor de verzoekers verschijnt;

Gehoord het gelijkkluidend advies van de Hr substituut Coolen;

Gelet op artikel 25 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State;

Overwegende dat de verzoekers uitsluitend opkomen tegen de beslissingen die zij heten genomen te zijn in de volgende passus uit de brief van 19 oktober 1962 :

«4°) Door te weigeren de lijst van uw betalende » leden aan de ontworpen controle te onderwerpen, ont- » neemt U de Maatschappij het middel om na te gaan » of U voldoet aan een van de essentiële eisen om in » competitie te kunnen komen, onder meer aan de vol- » gende, in artikel 7, § 3, neergelegde eis : bij het in- » dienen van de statuten een ledental te hebben van » ten minste 10 % van het personeel van de Maat- » schappij in werkelijke dienst, tijdelijken niet mede- » gerekend.

» Uw beslissing sluit dus vanzelf uit, dat U het recht » zou hebben om in juli 1963 de aanvraag en de aan- » gifte van de betalende leden, zoals voorgeschreven in » artikel 7, § 1, in te dienen.

» Ik kan dus alleen maar vaststellen dat U, door de » genomen beslissing, zelf afgezien hebt van competitie » met het oog op het eventueel toekennen van zetels » in het Nationaal Paritair Comité »;

Overwegende dat de tegenpartij betwist dat die brief een handeling zou bevatten, waartegen beroep tot nietigverklaring zou kunnen worden ingesteld; dat zij in de aangehaalde passus alleen maar een vaststelling ziet, die ze zelf heeft gedaan, namelijk dat de betrokken vakorganisatie weigerde zich aan de statuutbepalingen betreffende de controle op het ledental te onderwerpen en zich dus uit eigen beweging uitsloot van de verdere afwikkeling en van het voordeel van de in het syndikaal statuut bepaalde procedure; dat die vaststelling, volgens de tegenpartij, in geen geval een uitvoerbare beslissing is die de rechten van de verzoekers zou veranderen, en dus niet voor vernietiging vatbaar is;

Overwegende dat de verzoekers hierop antwoorden, dat de aangevallen beslissing uitgaat van de directeur-generaal van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen en dat de tegenpartij niet betwist dat die directeur-generaal bevoegd is «om een maatregel te nemen zoals die welke uit zijn brief «wordt afgeleid»; dat met het sturen van een mededeling bij aangetekende brief «bedoeld wordt een uitwerking te bereiken die een kennisgeving, bij gewone brief, niet heeft»; dat de brief van 19 oktober 1962 weliswaar de uitdrukking is van een opvatting, van een uitlegging, maar die komt dan een voor voldongen gehouden stand van zaken staven : vervallenverklaring van het recht om aan de zetelverdeling deel te nemen, uitsluiting van het recht voor de groepering om in juli 1963 de aanvraag en de aangifte van de betalende leden, zoals voorgeschreven

in artikel 7, § 1, van het syndikaal statuut, in te dienen;

Overwegende dat noch de aantekening ter post, zeer gebruikelijk voor gewone aanmaningen, noch de inhoud van het geschrift, waarin de directeur-generaal zijn uitlegging geeft over de onafwendbare gevolgen van de houding van de verzoekers, erop wijzen dat de brief van 19 oktober 1962 een beslissing bevat waardoor de rechten van de verzoekers worden gewijzigd;

Overwegende dat uit artikel 7, 4° en 8°, van hoofdstuk XIII «syndikaal statuut» van het statuut van het personeel van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen blijkt, dat de directeur-generaal in een zaak zoals deze niet optreedt als directeur-generaal van de Maatschappij, maar als belast met een bijzondere opdracht die evengoed aan een magistraat kan worden toevertrouwd; dat in de uitoefening van die opdracht geen beslissingsbevoegdheid wordt gegeven aan degene die aangewezen wordt om het aangegeven ledental te controleren; dat de taak van die persoon is, desnoods met de hulp van ambtenaren bepaalde controles te verrichten, eventueel de uitsluiting van een groepering voor te stellen en verslag bij de raad van beheer uit te brengen;

Overwegende dat de directeur-generaal in de brief van 19 oktober 1962 niet eens verklaart dat hij weigert de verzoekers voor te stellen, maar constateert dat zij zelf van competitie afzien; dat de directeur-generaal hierdoor kennelijk niet bedoeld heeft, een beslissing te nemen, maar wel zijn eigen verantwoordelijkheid en ook die van de Maatschappij af te wijzen; dat de directeur-generaal, blijkens een brief die hij op 26 september 1962 aan de verzoekers had gestuurd, overigens niet voornemens was, zich in de plaats van de raad van beheer te stellen om de vereniging in wier naam de verzoekers optreden, uit te sluiten; dat het beroep niet ontvankelijk is,

Besluit :

Artikel 1 :

Het beroep is verworpen.

Artikel 2 :

De kosten, bepaald op 1.500 frank, komen ten laste van de verzoekers tot een bedrag van 750 frank voor ieder van hen.

Aldus uitgesproken in openbare terechtzitting van de VIe kamer, de achttiende februari 1965.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van inbeschuldigingstelling. — 26 mei 1965.

Voorzitter : M. Carnewal.

Raadsheren : M.M. Desplenter en Struye de Swielande.

Substituut-Prokureur-generaal : M. Châtel.

Advocaten : Mrs. Heynderickx en Temmerman.

Raadkamer. — Kamer van Inbeschuldigingstelling. — Regeling van de strafprocedure. — Pleegvormen van de Wet van 25 oktober 1919. — Afstand. — Verwijzing naar de rechtbank. — Verdedigingsrecht. — Hoger beroep (verzet) van het openbaar ministerie tegen beschikking van de Raadkamer.

1. *Indien de verdachte wiens verwijzing naar de correctionele rechtbank door het openbaar ministerie*

gevorderd wordt, van de inzage van het dossier en de verschijning in de raadkamer kan afzien, betekent deze afstand niet dat hij ook aan de pleegvormen voorzien door de Wet van 25 oktober 1919, enig artikel § XV al. 1 en 2 verzaakt.

Van deze door de wet voorziene pleegvormen kan niet afgezien worden.

2. *Gebrekk aan naleving van deze pleegvormen schaadt de rechtsbedeling en kan de rechten van de verdediging krenken.*

3. *Het hoger beroep door het openbaar ministerie tegen de beschikking van de raadkamer in die omstandigheden ingesteld is ontvankelijk en gegrond.*

Inzake O.M. t./ Van Overloop en anderen.

Vordering O.M. en arrest.

Hoger beroep van de Procureur-generaal tegen een beschikking van de raadkamer, verleend zonder voorafgaandelijke naleving van de pleegvormen voorzien door het enig artikel par. XV van de tijdelijke wet van 25 oktober 1919, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 2 juli 1927 en verlengd door artikel 1 van de wet van 18 augustus 1928.

Vordering van de Procureur-Generaal

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gelet op de stukken van de strafrechtspleging ten laste van :

Van Overloop Raymondus (en zes andere verdachten)

Verdacht van : (valsheid in geschriften, gebruik van valse geschriften, oplichtingen)...

Gelet op de vordering van de procureur des Konings te Dendermonde gedagtekend van 11 januari 1965, waarbij de verwijzing van de verdachten ter zake als hierboven omschreven, naar de correctionele rechtbank werd geëist;

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, gedagtekend van 13 januari 1965 waarbij zij, na vastgesteld te hebben dat de zeven verdachten aan de kennisneming ter griffie, van het dossier inhoudende het gerechtelijk strafonderzoek en de verschijning in de raadkamer verklaren te verzaken, deze zeven verdachten naar de correctionele rechtbank verwijst;

Gelet op het hoger beroep door de procureur des Konings te Dendermonde op 14 januari 1965 tegen voormelde beschikking ingesteld;

I. *Nopens de pleegvormen van de wet van 25 oktober 1919.*

Overwegende dat de pleegvormen voorzien bij het enig artikel par. XV van de wet van 25 oktober 1919 niet werden nageleefd;

Overwegend meer bepaald dat de griffier noch aan verdachten noch aan hun raadsliden bij aangetekende zending kennis heeft gegeven van de plaats, de dag en het uur waarop de zaak in raadkamer zou worden behandeld;

Overwegend in hoofddorde dat een verdachte, indien hij weliswaar aan zijn verschijnen in raadkamer en de kennisneming van het dossier, verzaken kan, hij nochtans aan de pleegvormen, door de wet speciaal ingesteld ter compensatie van de afschaffing van de collegialiteit in de raadkamer (zie commentaar over Cass., 2 juli 1951 in R. Dr. Pn. 1951/52, blz. 184) niet verzaken kan;

Overwegend, *subsidiair*, dat alleszins verdachten in casu, aan de hogervermelde pleegvormen niet hebben verzaakt;

Overwegend *daarenboven* dat het de verdachte te allen tijde moet mogelijk zijn zijn verzaking in te trekken, om, na of zonder raadpleging van zijn raadsman, toch zijn verdedigingsmiddelen nopens het bestaan van bezwaren voor te dragen, of eventueel aan de raadkamer opschorting van uitspraak te vragen; dat, indien hem geen kennis wordt gegeven van de plaats, dag en uur waarop de debatten tot afsluiting van de onderzoeksprocedure in raadkamer zullen plaatsgrijpen, zulks onmogelijk wordt en derhalve de verdedigingsrechten worden gekrenkt wat de nietigheid van de rechtspleging voor gevolg heeft (zie *Novelles I/1 - L'instruction*, « La Chambre du Conseil », nr. 299);

Overwegend dat weliswaar sommige teksten uit de rechtsleer aan de gegrondheid van voorafgaande argumentatie zouden kunnen doen twifelen (zie *Novelles, Proc. Pén. I/1 - « L'instruction - La Chambre du Conseil »*, nr 299 en 300; *Schuind, « Traité Pratique de Droit Criminel »* II, blz. 201; *Hoeffler, « L'Instruction préparatoire »*, nr 181, blz. 183); maar dat bij nader onderzoek komt vast te staan dat deze zienswijze aanleunt bij rechtspraak over zeer concrete gevallen waaruit geenszins een algemene regel kan worden afgeleid (zie *Cass.*, 21 december 1920, *Pas.* 1921, I, 181 handelende over het verzuim overtuigingsstukken voor te leggen welke nadien ter zitting van de raadkamer wel werden voorgelegd; *Cass.* 3 juni 1929, *Pas.* 1929, I, 221 en *Rev. Dr. Pén.* 1929, blz. 707 en *Cass.* 8 januari 1934, *Pas.* 1934, I, 129, welke betrekking hebben op de wet van 20 april 1874, aangevuld door artikel 1 van de wet van 23 augustus 1919 en niet op de wet van 25 oktober 1919) en dat daarenboven *Hoeffler* (op cit.) er voorzichtigheidshalve en in voetnoot aan toevoegt « mais cet usage n'est à notre sens admissible que s'il ne porte aucun préjudice aux droits de la défense dont la sauvegarde est d'ordre public : il convient donc nous semble-t-il de n'admettre cette renonciation que lorsque le prévenu est en aveux sur toutes les préventions et que l'affaire n'a qu'une gravité minime », wat hier voorzeker niet het geval is;

Overwegend dat derhalve en in ieder geval de rechtsbedeling werd geschaad;

Overwegend nu dat het onderzoek en de beoordeling van een zulkdanig probleem en van het eruit afgeleid rechtsmiddel, aan de bevoegdheid van de feitenrechter ontsnapt en alleen onder de bevoegdheid van de Kamer van inbeschuldigingstelling ressorteert, rechtsmacht van beroep van de raadkamer (zie *Cass.* 5 april 1921, *Pas.* 1921, I, 305; 11 december 1922, *Pas.* 1923, I, 10; 26 maart 1923, *Pas.* 1923, I, 252; 29 oktober 1923, *Pas.* 1924, I, 9; 23 juni 1924, *Pas.* 1924, I, 422; en vooral *Brussel* 16 september 1924, *Rev. Dr. Pén.* 1924, blz. 851);

Overwegende dat het hoger beroep door de procureur des Konings tegen beschikkingen van de raadkamer ingesteld, ontvankelijk is telkens deze beschikkingen op enigerlei wijze de uitoefening van de publieke vordering zouden kunnen belemmeren, de volkswraak (la vindicte publique) zouden kunnen in gevaar brengen of de rechtsbedeling zouden kunnen schaden (zie *Cass.* 2.2.1885 - *Pas.* 1885, I, 41; *Cass.* 30.4.1888, *Pas.* 1888, I, 222; *Gent* 26.4.1893, *Pas.* 1893, II, 372; *Brussel* 4.11.1898, *Pas.* 1899-11-67; *Luik* 19.11.1920, *J.L.* 1921, 1; *Cass.* 15.6.1925, *Pas.* 1925, I, 259 en *Rev. Dr. Pén.* 1925, blz. 733; *Brussel* 13.7.1926, *Rev. Dr. Pén.* 1927, blz. 93; *Luik* 7.6.1932, *Jur. Liège*, 1932, blz. 201 en ook *Pas.* 1933, II, 20; *Luik* 28.5.1935, *Rev. Dr. Pén.* 1935 blz. 991; en verder : *Faustin Helie : Traité de l'instruction criminelle* (1865) Deel II nr 2923; *Descamps :*

Fonctions du Ministère Public (1890) nr 533; *Beltjens : Encyclopédie du Droit criminel Belge* (1903), Deel II, *Le Code d'Instruction criminelle*, art. 135, nrs 7 en 15; *Schuind : Traité Pratique de Droit Criminel* 3de uitgave - (1944) deel II, blz. 202; *Simon : Strafprocedure* (1949) Deel I, nr 569, 570; *Braas : Traité élémentaire de l'Instruction criminelle* (1925), blz. 152 en *Précis de Procédure Pénale* (1950) Deel I nr 481; *Rubrecht : Beginselen van de Strafprocedure* (1953) blz. 81; *Novelles, Procédure Pénale - I/1 « L'Instruction - La Chambre de Conseil »* nr 335, 336 en 338) wat ter zake het geval is;

Overwegend tevens dat dit hoger beroep omwille van hetgeen hierboven werd uiteengezet gegrond is;

Vordert,

dat het aan het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling zou behagen :

1) op grond van de motieven hierboven omstandig uiteengezet, het hoger beroep door de procureur des Konings te Dendermonde ingesteld, ontvankelijk en gegrond te verklaren;

2) derhalve de aangevochten beschikking te niet te doen en opnieuw wijzende, verdachten ter zake als hierboven omschreven, naar de correctionele rechtbank te Dendermonde te verwijzen.

Arrest

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, dd. 13 januari 1965, waarbij de zeven verdachten naar de correctionele rechtbank aldaar verwezen werden;

Gelet op het hoger beroep door de Procureur des Konings te Dendermonde ingesteld op 14 januari 1965 tegen al de schikkingen van de hierboven vermelde beschikking;

Gelet op de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal dd. 30 april 1965;

Gehoord de heer Châtel, Substituut-procureur-generaal, in zijn vordering;

Gehoord de tweede verdachte, V., in zijn middelen van verdediging, bijgestaan door Meester Heynderickx, advocaat te St.-Niklaas-Waas;

Gehoord de derde verdachte, V.S., alsmede de zevende verdachte, S., bij monde van Meester E. Temmerman, advocaat te Beveren-Waas, als houder der stukken;

— allen ter terechtzitting van 19 mei 1955

— dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat de verdachten alsmede de raadslieden aangeduid in het dossier nl. Meester G. Piret, advocaat te Dendermonde, raadsman van de 1e verdachte, en Meester E. Temmerman, advocaat te Beveren-Waas, raadsman van de derde en van de zevende verdachte, minstens tien dagen vooraf van dag en uur van de verschijning vóór het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling, werden verwittigd, terwijl het dossier gedurende hetzelfde tijdstip te hunner beschikking werd gesteld ter griffie;

Overwegende dat de 1e, 4e, 5e en 6e verdachte alhoewel behoorlijk verwittigd, ter terechtzitting niet verschenen zijn;

Overwegende dat het hoger beroep gesteund is op het feit dat de pleegvormen voorzien door de wet van 25 oktober 1919, enig artikel § XV al. 1 en 2, niet werden nageleefd, namelijk door het feit dat de verdachten geen kennis kregen van de datum der verschijning, zodat de rechten van de verdediging gekrenkt werden;

Overwegende dat volgens de wet, de verdachten en hun raadslieden, een aangetekende brief moesten ontvangen waarbij zij uitgenodigd werden op een bepaal-

de dag en uur vóór de raadkamer te verschijnen en dat deze formaliteit niet vervuld werd;

Overwegende dat de zeven verdachten, in de loop van het onderzoek, een verklaring ondertekend hebben waarbij zij verzaakten aan de kennisneming van de bundel ter griffie vóór de beschikking van de raadkamer, alsook aan de verschijning vóór de raadkamer; dat weliswaar een verdachte aan de verschijning in de raadkamer en aan de kennisneming van zijn dossier verzaken kan, maar hij nochtans aan de pleegvormen door de wet voorzien niet mag verzaken;

Overwegende dat de verdachten, door het ondertekenen van de verklaring, nooit aan de pleegvormen verzaakt hebben;

Overwegende dat de rechtsbedeling geschaad werd en dat de beoordeling van een zulkdanig probleem en van het eruit afgeleid rechtsmiddel onder de bevoegdheid van de Kamer van Inbeschuldigingstelling ressorteert;

Overwegende dat het hoger beroep van de Procureur des Konings tegen de beschikkingen van de raadkamer ontvankelijk is, telkens deze beschikkingen op enigerlei wijze de uitoefening van de publieke vordering zouden kunnen belemmeren of de rechtsbedeling zouden kunnen schaden, wat ter zake het geval is (Zie Schuind, 2e uitg. - Bkd. I - Bl. 468).

Overwegende dat in casu er geen twijfel bestaat dat de rechten van de verdediging gekrenkt werden, gezien de tweede verdachte mondeling vóór de Kamer van Inbeschuldigingstelling, zijn buitenvervolginstelling gevraagd heeft;

Overwegende dat er tegen alle verdachten voldoende bezwaren bestaan om hen te verwijzen naar de boetstraffelijke rechtbank;

Om deze redenen:

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling:

Gelet op de artikelen 130, 135, 203, 215, 223, 230 en 539 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867, zoals gewijzigd door artikel 3 van de wet van 23 augustus 1919 en door het enig artikel van de wet van 19 maart 1956, artikelen 21, 22 en 23 van de wet van 17 april 1878 gewijzigd door de wet van 30 mei 1961, het enig artikel 1878 gewijzigd door de wet van 30 mei 1961, het enig artikel par. XV van de wet van 25 oktober 1919, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 22 juli 1927 en verlengd door artikel 1 van de wet van 18 augustus 1928, alsook op artikelen 13 en 24 van de wet van 15 juni 1935 over het gebruik der talen in gerechtszaken;

Verklaart het hoger beroep, ingesteld door de Procureur des Konings te Dendermonde, ontvankelijk en gegrond;

Doet teniet de beschikking dd. 13 januari 1965 van de raadkamer der rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, en opnieuw wijzende, met eenparigheid van stemmen, verwijst, de verdachten Van Overloop Raymondus, V., V.S., D.B., D.C., V. en S., in vorenstaande vordering van de Procureur-generaal vermeld, naar de correctionele rechtbank te Dendermonde, wegens de telastleggingen in voornoemde vordering omschreven.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 30 juni 1965.

Voorzitter: M. P. Goffinet.

Raadsheren: M.M. A. Van Hamont en V. Alsteens.

Advocaat-Generaal: M. R. Odeurs.

Advocaten: Mrs. A. Byvoet en J. Bouveroux.

Titel van Ingenieur: Luidens de wet van 11.9.1933 moeten de technische ingenieurs hun titel nader bepalen en uitdrukkelijk of door middel van beginletters de examencommissie of de instelling aanduiden welke hen gediplomeerd heeft.

Deze verplichting geldt insgelijks wanneer zij de door hen gevoerde titel door een afkorting aanduiden.

F.A.B.I. t./ G.V.W.

Overwegende dat de hogere beroepen van betichte en de Procureur des Konings te Hasselt, regelmatig zijn naar de vorm, tijdig werden ingesteld en ontvankelijk zijn;

Overwegende dat de eerste rechter betichte veroordeelde wegens het onrechtmatig gebruik van de titel van Ingenieur;

Dat de door hem opgelegde straf onwettelijk is (zie artikel 3, alinea 1 der wet van 11-9-1933);

Overwegende dat de hoofding van het bestreden vonnis niet de juiste betichting ten laste van betichte gelegd door de rechtstreekse dagvaarding heeft aangehaald;

Dat deze betichting moest luiden: «Te Hasselt, de 10e december 1962, de 14e februari 1963 en de 29e mei 1963, in overtreding met artikel 1 en 3 van de wet van 11-9-1933, technisch ingenieur zijnde, in het openbaar, onrechtmatig gebruik gemaakt te hebben van de titel van „ingenieur” of de door hem gevoerde titel veranderd te hebben door schrapping, namelijk door de afkorting „ir” en „ing” uitsluitend voorbehouden aan de burgerlijke ingenieurs gebruikt te hebben»;

Overwegende dat uit het nazicht van de stukken van de bundel blijkt dat betichte geen onrechtmatig gebruik gemaakt heeft van de titel van «Ingenieur», evenmin de afkorting «ir» heeft gebruikt, doch wel de afkorting «Ing» heeft gebezigd, hetgeen hij toegeeft;

Overwegende dat betichte beweert hiertoe recht te hebben; dat er dus dient onderzocht of hij de door hem gevoerde titel van technisch ingenieur door een schrapping veranderd heeft;

Overwegende dat luidens de wet van 11 september 1933, de technische ingenieurs hun titel nader moeten bepalen, en uitdrukkelijk of door middel van beginletters de examencommissie of de instelling moeten aanduiden welke hen gediplomeerd heeft;

Dat deze verplichting insgelijks geldt, wanneer zij de door hen gevoerde titel door een afkorting aanduiden;

Overwegende dat met de afkorting «ing» alleen te gebruiken en het woord «technisch» of dezes afkorting weg te laten, betichte artikel 3, alinea 2, van de wet van 11 september 1933 door schrapping van de gevoerde titel overtreden heeft;

Overwegende dat betichte te vergeefs opwerpt dat de afkorting «in» luidens artikel 5 van de wet van 21-11-1938 alleen zou voorbehouden zijn aan de burgerlijke ingenieurs en die van «ing» van geen bescherming zou genieten;

Overwegende dat voormelde wetsbepaling geen afbreuk doet aan die van artikel 3, alinea 2 van de wet

van 11 september 1933 die de verandering van de gevoerde titel door schrapping verbiedt en geen onderscheid maakt, wanneer de titel in zijn geheel of bij afkorting wordt aangeduid;

Overwegende dat de argumentatie volgens dewelke de afkorting «ing» door de technische ingenieurs in België algemeen zou gebruikt zijn om hun titel van deze van de graden van burgerlijke ingenieurs te onderscheiden, en dat deze laatste zelfs aan de afkorting «ing» zouden verzaakt hebben, zonder wettelijke waarde is;

Overwegende dat er één strafbaar inzicht in hoofde van betichte bestaat, en één straf dient toegepast te worden;

Overwegende dat op burgerlijk gebied de eerste rechter op juiste wijze uitspraak deed; dat de burgerlijke partij niet gegrond is in haar eis tot publicatie in dagbladen, daar zulks niet in de inleidende dagvaarding gevraagd werd en trouwens een nieuwe eis daarstelt;

Om deze redenen :

Het Hof, uitspraak doende in openbare zitting en op tegenspraak;

Gelet op artikelen 24 der wet van 15 juni 1935, 65 Strafwetboek en de door de eerste rechter aangehaalde wetsbepalingen, behalve artikel 1 van de wet van 11 september 1933;

Bevestigt het bestreden vonnis mits deze wijzigingen, dat betichte vrijgesproken wordt van het onrechtmatig gebruik van de titel «Ingenieur» en van de afkorting «ir», en plichtig verklaard wordt aan de feiten hierboven aangehaald, om in de plaats en tijdsomstandigheden hiervoren vermeld, in het openbaar de door hem gevoerde titel veranderd te hebben door schrapping, namelijk door de afkorting «ing» uitsluitend voorbehouden aan de burgerlijke ingenieurs gebruikt te hebben, de veroordeling door de eerste rechter uitgesproken behouden blijvend als beteugeling van deze laatste feiten alleen.

Veroordeelt betichte tot al de beroepskosten, deze in al begroot op 664 fr.

NOOT: Het vonnis a quo van de Rechtbank van Hasselt 15-4-1964 werd gepubliceerd in nr. 5, blz. 270, d.d. 4-10-64.

POLITIERECHTBANK TE OVERIJSE

22 oktober 1964.

Rechter: M. Vancauter.

Advocaten: Mrs. Wijs, loco De Vis, en Van Orshoven.

Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van zaken. — Vergoeding. — Verlies van een kans.

Voor het verlies van een kans op vervoer langs de weg van allerlei zaken die geschikt zijn voor spoorwegvervoer wordt, ingevolge het verrichten van ongeoorloofd vervoer van deze zaken door betichte, aan de N.M.B.S. een schadevergoeding toegekend, ex aequo et bono geschat op 20 % van de som van haar schadeberekening verricht op tarifaire grondslag.

O.M. en N.M.B.S. t./ Lodewijckx R. A.

Gezien het proces-verbaal ter zaak opgesteld; Gehoord de voorgebrachte getuige; Gezien het exploit van rechtstreekse dagvaarding regelmatig naar vorm; Gehoord de burgerlijke partij, tevens rechtstreeks dagende, in haar middelen tot staving van haar globale eis van 19.370 frank als vergoeding; Gehoord het Open-

baar Ministerie in zijn samenvatting en in zijn besluiten; de mandataris van de gedaagde, tevens rechtstreeks gedaagde, in zijn beweringen en verweermiddelen;

Overwegende dat het misdrijf dat het voorwerp uitmaakt van de door het Openbaar Ministerie ingeleide zaak en de misdrijven die het voorwerp uitmaken van de door de burgerlijke partij betekende rechtstreekse dagvaarding, verknocht zijn en samen moeten worden beoordeeld bij eenzelfde vonnis;

Overwegende dat al de ten laste van de gedaagde gelegde feiten, zowel deze die het voorwerp uitmaken van de door het Openbaar Ministerie ingestelde vordering als deze die bedoeld zijn in de aan de gedaagde betekende rechtstreekse dagvaarding, voortvloeien uit hetzelfde misdadig opzet en dienvolgens door een enkele straf dienen te worden beteugeld, daar ze bewezen zijn en inbreuken uitmaken op artikels 3, 4, 18 en 18 van het Koninklijk Besluit van 22 september 1960, evenals 1 en 10 van de Wet van 1e augustus 1960;

Om deze redenen :

Krachtens de hogerbedoelde artikelen en de artikelen 38, 40, 41, 44, 45, 59 en 65 van het Wetboek van Strafrecht, 66, 137, 138, 139, 140, 145, 152, 153, 154, 161, 162 en 163 van het Wetboek van Strafvordering; 1382 van het Burgerlijk Wetboek; 4 van de Wet van 17 april 1878; en de artikelen 11, 15, 21, 31 tot 37, 41 van de Wet van 15 juni 1935;

waarvan de bepalingen werden aangeduid door de Heer Voorzitter.

Verklaart de rechtstreekse dagvaarding ontvankelijk; Voegt de zaken samen, en beslissend bij éénzelfde vonnis;

Veroordeelt de gedaagde, tevens rechtstreeks gedaagd,

Op tegenspraak :

Voor al de aangehaalde feiten samen : tot één enkele geldboete van 100 frank gebracht op 2.000 frank;

bij toepassing van artikel 1 van de Wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimen.

Zegt dat bij gebreke van betaling binnen de wettelijke termijn, de geldboete zal mogen vervangen worden door een gevangenisstraf van 15 dagen.

Verwijst de gedaagde tot de kosten van het geding tot op heden begroot op niets ten overstaan van de publieke partij.

En rechtsprekende over de eis van de burgerlijke, tevens rechtstreeks dagende, partij :

Aangezien de eis ontvankelijk, gegrond en wel bewezen is, in de mate hierna bepaald;

Overwegende dat niet kan betwist worden dat gedaagde, door het ongeoorloofd uitvoeren van vervoer van zaken voor rekening van derden, aan de burgerlijke partij een zekere schade heeft veroorzaakt;

Overwegende dat deze schade echter alléén hierin bestaat dat aan de burgerlijke partij een redelijke kans werd ontnomen om dit vervoer zelf te verrichten;

Overwegende dat het bedrag van deze schade, bij gebrek aan andere beramingsmogelijkheden, ex aequo et bono dient te worden vastgesteld rekening houdend met de vermoedelijke winst die aan de burgerlijke partij werd ontnomen en die kan worden geraamd op 20 % van de door de burgerlijke partij toegepaste tarifaire vervoerprijzen die terzake in totaal 19.370 frank bedragen;

Om deze redenen :

Veroordeelt de gedaagde Lodewijckx, tevens recht-

streeks gedaagde, te betalen ten titel van schadevergoeding aan de burgerlijke partij Nationale Maatschappij van de Belgische Spoorwegen de som van 3.874 fr., vermeerderd met de gerechtelijke interesten en de kosten, deze van de rechtstreekse dagvaarding 1.150 fr. bedragende.

Wijst de burgerlijke partij af voor het overige van haar eis.

Gelast het Openbaar Ministerie met de tenuitvoerlegging van dit vonnis, voor zoveel het hem betreft.

NECROLOGIE

Stafhouder Marcel Roost.

Bij het ter pers gaan vernemen wij het overlijden van Mr. Marcel Roost, oud-stafhouder der Balie van Antwerpen.

Dit pijnlijk nieuws heeft een schok doen gaan door alle confraters en op het paleis heerste er een weemoedige stemming.

Er was voorzeker geen lid van de balie dat door zijn confraters meer geliefd werd dan de goede Mr. Marcel Roost. Hij werd door iedereen in het hart gedragen en dit had hij hoofdzakelijk te danken aan de uitzonderlijk hoogstaande kwaliteiten van zijn karakter. Immers, Mr. Marcel Roost was de verpersoonlijking van de goedheid en de dienstvaardigheid. Hij hield geweldig veel van de balie en zijn grootste genot bestond erin zijn confraters diensten te bewijzen, waarvoor hem nooit enige inspanning of opoffering te veel was.

Het was dan ook met een algemeen enthousiasme dat hij voor de jaren 1960-1962 tot het stafhouderschap werd verkozen. In de uitoefening van deze waardigheid kon hij de volle maat geven van zijn liefderijke genegenheid voor zijn confraters. Met een onuitputtelijk geduld wist hij conflicten bij te leggen en moeilijkheden op te lossen, terwijl hij naar buiten de Balie van Antwerpen op uitzonderlijk schitterende wijze vertegenwoordigde.

Mr. Roost zat de advocatuur in het bloed. Zijn vader was een eminent lid van de balie geweest en de beoefening van het recht was hem een tweede natuur geworden.

Stafhouder Roost beschikte over een superieure intelligentie. Hij was niet enkel een vooraanstaand pleiter, doch tevens een wetenschapsmens die zich gespecialiseerd had in het economisch recht en het verzekeringsrecht. Bij dit laatste was hem het wiskundige facet ervan volkomen vertrouwd. Gedurende vele jaren heeft hij aan de Universiteit te Brussel het verzekeringsrecht gedoceerd en er een schaar specialisten op dit gebied gevormd.

In de laatste jaren hield hij zich vooral bezig met de weerslag van het Verdrag van Rome op de toestand der balies in de Europese Gemeenschap en hij deed regelmatig verre verplaatsingen om de vergaderingen bij te wonen van de adviserende raad die samengesteld was uit afgevaardigden der balies van de zes landen.

In de oorlog 1914-1918 heeft Stafhouder Roost, niet-tegenstaande zijn jeugdige ouderdom, zich op de meest heldhaftige wijze doen gelden. Hij werd getroffen door een zware verwonding waarvan hij de gevolgen gans zijn leven moedig heeft gedragen.

Met hem verdween een schitterend advocaat, een verdienstelijk wetenschapsmens en vooral een doorgevoerde confrater.

Zijn verscheiden zal in ons midden een niet te vullen leegte laten.

R.V.

BIBLIOGRAFIE

Nederland

Blaas, F.J. Cornel en Staal R.H., Praktische behandeling van sociale verzekeringswetten. 's-Gravenhage, Delwel. Supplement bij de 2e dr.

Doedens, J.H., Schematisch overzicht van de Nederlandse Belastingen. 3e dr. 1 juli 1965. Deventer, A.E.E. Kluwer.

Gerbenzon, P., Emo van Huizinge, een vroege decentralist. Inaug. rede, Groningen, J.G. Wolters.

Idenburg, P.J., Politieke vormgeving in hedendaags tropisch Afrika. Verhandeling Rijksuniversiteit Leiden. Leiden. Universitaire Pers Leiden.

Middag, J.M., Bouw- en woningsrecht. Deventer A.E.E. Kluwer (Recht en praktijk. Onder red. van J.M. Polak).

Opstellen over recht en rechtsgeschiedenis. Aangeboden aan Prof. Mr. B.H.D. Hermesdorf ter gelegenheid van zijn aftreden als hoogleraar in Romeins en oud-vaderlands recht aan de Katholieke universiteit te Nijmegen. Deventer, A.E.E. Kluwer.

Ormel, D.W., Medezeggenschap in de onderneming. Een situatietekening. Deventer A.E.E. Kluwer.

Parkinson, C. Northcote., De wet van Parkinson. Oefening in beleid. (Parkinson's law or the pursuit of progress). Vert. door Paul Nijhoff Asser. 6e dr. Amsterdam, Scheltema & Holkema. Geill.

Pitlo, A., Uit oude schrijnen. Amsterdam. Haarlem, D.H. Tjeenk Willink & Zoon. Geill. (Ars notariatus).

Salomons, K., Reglementen binnenvaart. Onder red. van P.A.J. Stadhouders. Assen, Born. Bijzondere Rijksreglementen en voorschriften voor de rivieren.

Thielen, J.E.D.M., Oude en nieuwe opvattingen over het ontstaan van de algehele gemeenschap van goederen. (Proefschrift Universiteit van Amsterdam). 's-Gravenhage, A. Jongbloed & Zoon.

Frankrijk

Annuaire français de droit international T.V. 1964. Quarante analyses sur les problèmes juridiques de l'actualité internationale. Jurisprudence et pratique françaises concernant le droit international. Edit. du C.N.R.S.

Bauer, H., Compétence judiciaire internationale des tribunaux civils français et allemands. Etude comparative. Préf. de Roger Perrot. «Bibliothèque de droit international privé», Dalloz.

Cartou, L., Organisations européennes. Coll. «Précis Dalloz». Dalloz.

Catalano, N., Manuel de droit des communautés européennes, 2e édit. revue et mise à jour. Coll. «Eurolibri» Dalloz.

Delmas, Cl., L'O.T.A.N. Nouv. édit. revue. Coll. «Que sais-je?» Presses Univ. de France.

Didier, P., Les Sociétés commerciales. Coll. «Que sais-je?» Presses Univ. de France.

Entreprise (L'), ses techniques et son gouvernement. 1. L'Entreprise et son environnement. T. XVII n° 2-3 de Economie appliquée. Trim. Publiée avec le concours du C.R.S. Coll. «Archives de l'Institut de science économique appliquée» Presses Univ. de France.

Entreprise (L'), ses techniques et son gouvernement. 2. Aspects sociaux de l'entreprise. T. XVII. N° 4 de Economie appliquée. Trim. Publiée avec le concours

- du C.N.R.S. Coll. « Archives de l'Institut de science économique appliquée » Presses Univ. de France.
- Fauque, M., Les assurances. Nouv. édit. revue. Coll. « Que sais-je ? » Presses Univ. de France.
- Gabriël-Robinet, L., La censure. Coll. « Les Grands Problèmes », Hachette.
- Hamiaut, M., La Réforme des régimes matrimoniaux. Analyse de la loi nr. 65-570 du 13 juillet 1965. Dalloz.
- Isorni J., L'Avocat. Coll. « Les Cas de conscience ». Cart. Librairie Académique Perrin.
- Morris, J., La Banque mondiale. Trad. de l'angl. par Mme Madeleine Charvet. Coll. « L'Air du temps », Gallimard.
- Muller A., L'Asiette réelle de la Taxe sur la valeur ajoutée. Préf. de Pierre-Louis Reynaud. Dalloz.
- Néret, J.A., avec la collab. de Hochar J., Ai-je droit à l'allocation de logement ? Edit. 1966. J.A. Néret.
- Néret, J.A., L'Allocation d'éducation spécialisée des mineurs infirmes. Coll. « Guides Néret », J.A. Néret.
- Néret, J.A., Guide des allocations familiales Coll. « Guides Néret », J.A. Néret.
- Néret, J.A., Guide juridique et social de la femme seule. Coll. « Guides Néret », J.A. Néret.
- Phyllis J., Kisliakoff N., Spitteri H. et Frêche G., Questions administratives dans la France du XVIIIe siècle. Coll. « Travaux et recherches de la faculté de droit de Paris, sciences historiques Nr. 5 ». Presses Univ. de France.
- Poly, J., Précis de droit civil. Cl. de 2e économique, cours professionnels « Bibliothèque de l'enseignement technique, classes économiques » Dunod.
- Travaux de l'Association Henri Capitant des Amis de la Culture Juridique française T. XIV 1961-1962. Parution 1965. Dalloz.
- Travaux du Comité Français de droit international privé. 23e à 25e années (1962-1964). Dalloz.
- Vatin J., Droit commercial. Cl. de 1re économique. Foucher.

Engeland

- Avis, F.C., First English Copyright Act 1709. Avis.
- Barnes, R.J., Central Government in Great Britain. Butterworth.
- Brown, Wenzell., The Lonely Hearts Killers. Collier-Mac.
- Coughlin, B.J., Church and State in Social Welfare. Columbia U.P.
- Curtis, M.R., Central Government. Pitman.
- Gajendragadkar, P.B., Law, Liberty en Social Justice. Asia Pub. Ho.
- Goldstein, J. & Katz, J., The Family and the Law., Free P., U.S. : Collier-Mac.
- Hallett, V.G.H., Conveyancing Precedents. Sweet & M.
- Hardacre W.S. & Sage N.D.B., Local Authority Capital Finance. C. Knight.
- Hays, F.B., Community Leadership. Columbia U.P.
- Holdsworth, Sir W. A History of English Law. — Ed. A.C. Goodhart & Hanbury H.G. Methuen & Sweet & M.
- Howe, Sir Roland. The Story of Scotland Yard. Barker.
- Introduction of Work Study in a local Authority. Local Govt. Work Study Gp., 41 Belgrave Sq., S.W.
- Jackett, S., Heroes of Scotland Yard, Hale.
- Keeton, G.W., An Introduction to Equity. Pitman.
- Lejeune, A., The Dark Trade, Macdonald.
- McClary, R., County Court Precedents, 3rd Suppt. to 2^e e., J.W. Pryke. Butterworth.
- Marshall, Geoffrey, Police and Government. Methuen.
- Melville, L.W., Precedents on Industrial Property and Commercial Choses in Action. Sweet & M.

- Menzies, D.W., The Grey People : A Study of the Criminal Mind. Cassell.
- O'Brien, W.V., (Ed.), The New Nations in International Law and Diplomacy. Stevens & Sons.
- Palmers, H. & Marks P., A Guide to Divorce. Bodley Head.
- Piesse E.L. & Smith J.G., The Elements of Drafting. Stevens & Sons.
- Raymond, J. & Martin W., Every Woman's Lawyer. Hutchinson.
- Rowland, J., Unfit to Plead. J. Long.
- Svensson, A. & Wendel O., Techniques of Crime Investigation. Elsevier.

Zwitsersland

- Böttger, Hans-Peter., Die Schadenseratzpflicht des Verkäufers für Sachmängel nach deutschem, schweizerischem und französischem Recht. Diss. jur. Bonn, 1964.
- Estermann, Alois., Die Baufreiheit und ihre Schranken. Eine vergleichende Darstellung des Bau- und Siedlungsplanungsrechtes des Schweiz und der Bundesrepublik Deutschland im Spannungsfeld vom Rechtsstaat und Sozialstaat. Winterthur, Schellenberg '65.
- Festschrift Arthur Baumgarten. Überreicht von der Juristischen Fakultät der Humboldt-Universität zu Berlin. Berlin Humboldt-Universität, Bibliothek, 1964.
- Gmür, Rudolf., Das Schweizerische Zivilgesetzbuch verglichen mit dem deutschen Bürgerlichen Gesetzbuch. Bern Stämpfli, 1965.
- Gudimann, Werner., Internationales Lufttransportrecht. Kommentar zum Abkommen von Warschau vom 12 oktober 1929... sowie zum Zusatzabkommen von Guadalajara vom 18 September 1961. Zürich, Schulthess 1965.
- Hegnauer, Cyril., Die Revision der Gesetzgebung über das aussereheliche Kindesverhältnis. Referat. Basel, Helbling & Lichtenhahn, 1965.
- Schweizerische Kriminalstatistik. 1961-63 = *Statistique de la Criminalité en Suisse*. Bern, Schweizer. Zentralpolizeibureau; Bern, Eidg. Statist. Amt.
- Leschorn, Albert. Johann Jakob Moser und die Eidgenossenschaft. Zürich, Juris-Verlag, 1965.
- Scherrer Peter, Die Gefährdungstatbestände des Strassenverkehrsgesetzes. Winterthur, Schellenberg 1965.
- Schindler, Dietrich, Rechtsfragen des Gewässerschutzes in der Schweiz. Referat. Basel, Helbing & Lichtenhahn, 1965.
- Schönenberger, Wilhelm., Schweizerisches Zivilgesetzbuch. 27 aufl. Zürich, Schulthess 1964.
- Staub, Sylvia., Ursachen und Erscheinungsformen bei der Bildung jugendlicher Banden?. Zürich, Schulthess 1965.
- Stillstand und Fortentwicklung im schweizerischen Recht. Festgabe der Juristischen Abteilung der Hochschule St. Gallen für Wirtschafts- und Sozialwiss. und des St. Gallischen Juristenvereins zum Schweizerischer Juristentag 1965 in St. Gallen Ber, Stämpfli, 1965.
- Vornarburg, Josef., Die Lehre von der patentbegründenden Wirkung des technischen Effekts und deren Anwendung auf das schweizerische Recht. Freiburg/Schweiz, Universitätsverlag 1965.
- Walliser, Peter., Römischrechtliche Einflüsse im Gebiet des heutigen Kantons Solothurn vor 1500. Basel, Stuttgart, Helbling & Lichtenhahn, 1965.
- Otto Wirz., Festgabe zum 75. Geburtstag am 14 juni 1965 (Red. : Siegfried Frey. Laupen, Polygraph. Gesellschaft) 1965.

Zurbrugg, Henri., Aspects juridiques du régime des eaux en Suisse. Rapport. Basel, Helbing & Lichtenhahn, 1965.

Oostenrijk

Pigler, Viktor, Das Arbeiterurlaubsgesetz sowie die sonstigen Urlaubsvorschriften. Mit eingehenden Erl., einer Uebersicht über die Rechtsprechung u. einem Sachreg., hrsg. v. Viktor Pigler. 4., Neubearb. Aufl. (Nebst Nachtr. - Wien 1963-65.

Duitsland

Bär Max., Die Behördenverfassung der Rheinprovinz seit 1815. Photomechan. Nachdr. (d. Aug. 1919. — Bonn: Hastein 1965.

Beiträge zum Bank- und Devisenrecht in Südosteuropa. Vorträge auf d. Tagung d. Südosteuropa-Gesellschaft zu München vom 7-10 Nov. 1962. (Red.: Anton Lipowschek) - München.; Südosteuropa - Verl. - Ges. 1965.

Berthrau, Theodor Richard., Das New Yorker Abkommen vom 10. Juni 1958. über die Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Schiedssprüche. — Zürich: Schulthess 1965.

Brunner, Erich Edwin., Die Problematik des verfassungsrechtlichen Behandlung extremistischer Parteien in den westeuropäischen Verfassungsstaaten. (Unter vergleichender Berücks. Westdeutschlands. Österreichs, Frankreichs u. d. Schweiz.) — Zürich: Schulthess 1965.

Engisch, Karl., Die Lehre von der Willensfreiheit in der strafrechtsphilosophischen Doktrin der Gegenwart. Vortrag, 2. unveränd. Aufl. Berlin: De Gruyter 1965.

Fitting, Hermann, Alter und Folge der Schriften römischer Juristen von Hadrian bis Alexander. 2. Völlig neue Bearb. Neudr. d. Ausg. (Halle) 1908 - Osnabrück: Zeller 1965.

Fuchs, Ernst., Gerechtigkeitswissenschaft (Teilsamml.) Ausgew. Schriften z. Freirechtslehre Hrsg. von Albert S(imon) Foulkes u. Arthur Kaufmann. W. Karlsruhe: C.F. Müller 1965.

Gericke, Karlheinz., Die Rechtsgundlagen des Ausbildungsverhältnisses - Bad Harzburg: Verl. f. Wissenschaft, Wirtschaft u. Technik 1965.

Hauriou, Maurice., Die Theorie der Institution (La Théorie de l'Institution et de la Fondation, dt.) und zwei andere Aufsätze. Mit Einl. u. Bibliographie hrsg. von Roman Schnur. (Übers. aus d. Franz. von Hans u. Jutta Jecht) - Berlin: Duncker & Humblot 1965.

Heyden, Daniel von der, u. Körner Werner., Bilanzsteuerrecht in der Praxis. Grundsätze d. Bilanzierung, Bewertung u. Abschreibung (Hrsg.: F(riedrich) W(ilhelm) Schlenkhoff u. K. (arl) Peter. - Herne, Berlin.

Kaul, Friedrich, Karl., Der Fall Eichmann (2. Aufl.) - (Berlin) Verl. Das Neue Berlin 1964.

Karrer, Martin., Gleichberechtigung von Mann und Frau im ehelichen Güterrecht. — Zürich: Schulthess 1965.

Kern, Eduard., Gerichtsverfassungsrecht. Ein Studienbuch. 4. völlig Neubearb. Aufl. - München u. Berlin: Beck 1965.

Klimmer, Rudolf., Die Homosexualität als biologisch-soziologische Zeitfrage. 3., erw. u. verb. Aufl. - Hamburg: Kriminalistik Verl. 1965.

Langemeijer, Gerard Eduard., Der Jurist und die Philosophie. Vortrag. — Karlsruhe: C.F., Müller 1964.

Larenz, Karl., Kennzeichen geglückter richterlicher

Rechtsfortbildungen. Vortrag. — Karlsruhe: C.F. Müller 1965.

Larenz, Karl., Lehrbuch des Schuldrechts. — München u. Berlin: Beck.

Legaz y Lacambra, Luis., Rechtsphilosophie (Filosofia del derecho, dt), (Aus d. Span. übers. von Wolfram Krömer u. Gertrud Krömer) - Neuwied a. Rh. u. Berlin-Spandau) Luchterhand 1965.

Leitfaden zur kleinen Strafprozessreform. Hrsg. von Eberhard Kaiser. Mit Beitr. von Eberhard Kaiser (u.a.) — München, Frankfurt/M., Berlin: Beck '65.

Mann, Frederick Alexander., Die deutsche Justizreform im Licht englischer Erfahrung. Vortrag. — Karlsruhe C.F. Müller 1965.

Mayer, Hans Georg., Die Verwaltung von Wasser- und Abwasserzweckverbänden. Mit Einheitsaktenplan. — München: Boorberg 1965.

Neumark, Fritz., Grundsätze der Besteuerung in Vergangenheit und Gegenwart. — Wiesbaden: F. Steiner 1965.

Neumeyer, Frederick., Gewerblicher Rechtsschutz und Kartellrecht in den EFTA-Ländern, Ein kurzer Überblick. Vortrag. — Karlsruhe: C.F. Müller 1965.

Nipperdey, Hans Carl., Die Neuregelung des Rechts der privaten Tonbandaufnahme. — Bonn: Akadem. Verl. 1964.

Puchta, Georg, Friedrich., Das Gewohnheitsrecht. T. 1/2 (Unveränd. reprograf. Nachdr. d. Orig.-Ausg. Erlangen 1828 u. 1837). — Darmstadt: Wissenschaftl. Buch-Gesellschaft 1965.

Reps, Albert., Das Problem der Todesstrafe. Studien z. Kriminaltherapie. — (Stuttgart) Verl. Freies Geistesleben 1965.

Richter Ingo., Die Grundlagen der Haftung für faute de service im französischen Staatshaftungsrecht. Ein Beitrag z. Umbildung d. dt. Rechts — Frankfurt/M., Berlin: Metzner 1965.

Ridder, Helmut (Karl Johannes), Grundgesetz, Notstand und politisches Strafrecht. Bemerkungen Limitierung d. polit. Strafjustiz durch d. Grundgesetz f. d. Bundesrepublik Deutschland. — (Frankfurt a.M.) Europäische Verl. - Anst. 1965.

Rotteck, Carl von., Lehrbuch des Vernunftrechts und der Staatswissenschaften. In 4 Bden. — Aalen: Scienta Verl. Bd. 1. Lehrbuch des natürlichen Privatrechts. Neudr. d. 2. Aufl. Stuttgart 1840. 1964 — Bd 2. Lehrbuch der allgemeinen Staatslehre. Neudr. d. 2. Aufl. Stuttgart 1840. 1964. — Bd 3., Lehrbuch der materiellen Politik. Neudr. d. 1. Aufl. Stuttgart 1834. 1964. — Bd 4. Lehrbuch der ökonomischen Politik. Neudr. d. 1. Aufl. Stuttgart 1935. 1964.

Rutz, Walter., Bibliographie der Dissertationen im Staats- und Verwaltungsrecht 1945-1960. — Berlin: Duncker & Humblot 1965.

Schlesinger, Rudolf, Berthold., Die Rolle des Supreme Court im Privat- und Prozessrecht der Vereinigten Staaten. Überblick über e. System d. Harmonisierung selbständiger Rechtsordnungen. Vortrag. — Karlsruhe: C.F. Müller 1965.

Schneider, Franz., Das Rechts- und Staatsdenken Edmund Burkes. — Bonn: Bouvier 1965.

Schulze, Erich., Urheberrecht in der Musik. 3. Neubearb. Aufl. Stand vom 1. Juni 1965. — Berlin: De Gruyter 1965.

Schult, Walter., Der Begriff der Rechtsquellen. Gesetze, Gewohnheitsrecht, Verordnungen, Satzungen, Vereinbarungen. 3. Aufl. — Lübeck, Verl. f. Polizeil. Fachschriffum, Schmidt-Römhild 1965.

Stammeler, Rudolf., Die Lehre von dem richtigen Rechte. (Unveränd. Reprograf. Nachdr. d. Neubearb.

Aufl. Halle a.d. Saale 1926) - Bad Homburg v.d.H., Gentner 1964.

Triepel Heinrich., Streitigkeiten zwischen Reich und Ländern. Beiträge z. Auslegung d. Artikels 19 d. Weimarer Reichsverfassung. (Unveränd. reprograf. Nachdr.) - Bad Homburg v.d.H., Gentner 1965.

Vogel, Klaus., Der Räumliche Anwendungsbereich der Verwaltungsrechtsnorm. Eine Untersuchung über d. Grundfragen d. sog. internationalen Verwaltungs- u. Steuerrechts. — Frankfurt a.M., Berlin: Metzner 19065.

Walter, Peter., Wohnrecht für Mieter und Haubesitzer., Das neue Wohngeld. — Düren/Rhld: Schweiger 1965.

BALIELEVEN

**Plechtige openingszitting van de
Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen
op zaterdag 23 oktober.**

Zelden was een zo talrijk publiek aanwezig bij een openingszitting van de Vlaamse Conferentie. Hoogwaardigheidsbekleders, magistraten, afgevaardigden van vreemde balies en van zusterconferenties waren in groten getalle opgekomen en vulden de ruime assisenzaal tot de nok.

De Voorzitter van de Conferentie, Mr. Kinsbergen, heette in sierlijke bewoordingen alle aanwezigen welkom. Het dient voorzeker aangestipt dat hij in zijn prachtige inleidingsrede de Franse, Duitse en Italiaanse confraters op voortreffelijke wijze in hun eigen taal begroette.

Na zich gewend te hebben tot de jonge stagiairs, die zopas hun loopbaan bij de balie beginnen en hun te hebben gewezen op de grootheid van de advocatuur, doet hij uitschijnen welk voorrecht dat zij genieten de nobele traditie van het beroep te kunnen voortzetten. Hij brak een lans voor de oprichting van een Hof van Beroep te Antwerpen en proclameerde dan de uitslag van de Herman De Jongh wedstrijd waarin de eerste prijs werd toegekend aan Mr. Luc Van den Acker, de tweede prijs aan Mr. Piet Van den Bergh, terwijl bijzondere prijzen in boekwerken werden toegekend aan Mrs. Crauwels, Crauwels-Opsomer, De Roeck, Schrooten en Verhaeghe.

Hij stelde dan de openingsredenaar Mr. Georges Impens voor, die als onderwerp had gekozen «Pers en Politiek».

Het was een merkwaardige rede die uitblonk niet alleen door voortreffelijke taal en de uitstekende stijl, maar waartoe tevens op uiterst originele wijze de verhoudingen tussen de persorganen en de politieke partijen in ons land werden nagespeurd en toegelicht.

Deze rede was zo rijk aan diepgaande beschouwingen dat het onbegonnen werk zou zijn haar in enkele woorden samen te vatten. Volgende week zullen onze lezers in ons blad van de volledige tekst der rede kunnen kennis nemen en het zal hen niet verwonderen dat na de voordracht aan de spreker door het talrijk publiek een werkelijke ovatie gebracht werd.

De Heer Stafhouder Albert Lilar sprak het traditionele antwoord uit en na van harte de spreker te hebben gelukgewenst, legde hij de klemtoon op de educatieve zending van de pers.

Hierop volgde de herdenking van de confraters overleden gedurende het vorig gerechtelijk jaar, Mrs. Isidoor Braekers en Henri Deckers.

Tenslotte sprak de Stafhouder nog een woord van aanmoediging tot de jonge confraters en wekte hij bij hen de geestdrift voor het «nobile officium».

Het was één der mooiste openingszittingen van de Vlaamse Conferentie, die nog lang in het geheugen van de aanwezigen zal blijven.

Na de zitting was er een schitterende receptie georganiseerd door de Voorzitter en Mevrouw Kinsbergen in de salons van de «Centenaire» waar een uiterst opgewekte stemming heerste en waar lang werd geproefd en gepraat.

Het traditionele banket had 's avonds plaats in de prachtige zaal der hoogste verdieping van het Century Hotel. Er was een zeer talrijk gezelschap aanwezig en niet minder dan elf tafelredevoeringen werden uitgesproken, dit zonder dat het ongeduld van de confraters een ogenblik op de proef werd gesteld.

De allesoverheersende manifestatie van deze heugelijke dag was echter de revue die dit jaar van uitzonderlijke kwaliteit was en waarin de acteurs Mrs. Rombaut, Wagemans, Jef Dijck, Lauwers en Deprez, aan de vleugel begeleid door Mr. Lens, met hun koddige rijmen en geestige liedjes erin slaagden de aanwezigen niet enkel uitbundig te doen lachen maar te doen gieren en brullen.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jrg. 1965 - nr. 36 :

Pijnenburg P.D.M., Aanvulling van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. — Drielsma H.A., De definitie van levensverzekering naar geldend en toekomstig recht II (slot). — Van der Waals H.G., Leyden-Amsterdam-Columbia-Summer Program in American law. — Westerling P.F., Juridische vakterm of verkeerd taalgebruik ?. — De Hartogh S.L.F., Psychologie.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1965 - nr. 4877 :

Van der Haar, J., Suggesties tot wettelijke regeling van de crematie als modus van dodenbezorging (I).

Tijdschrift voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen - nr. 6 :

De Boer H., De praktijk van de medezeggenschap in West-Duitsland. — Van Berckel J.J.L., Verslaggeving en publiciteit van vennootschappen. — Udink B.J., Al dan niet lopende dividendbewijzen en coupons. — Slagter W.J., Civielrechtelijk rechtspraakoverzicht. — Vennootschap onder firma. Bedrijfsschade door ont-eigening. — Van Soest C., Fiscaal rechtspraakoverzicht. — Waardering van incurante aandelen. Vruchtgebruik en blote eigendom.

Journal des Tribunaux, jrg. 1965 - nr. 4504.

Diercks de Casterlé J.L., L'article 1382 du Code civil et les accidents de la circulation.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif, jrg. 1965 - nr. 10 :

De Tollenaere V., Hygiène publique, Vauthier M., Droit constitutionnel.

Revue Française de Science Politique, jrg. 1965 - nr. 5 (Parijs) :

Ardant Ph., Le néo-colonialisme : thème, mythe et réalité. — Charles B., Le socialisme africain : mythes et réalités. — Miège J.L. et Michel V. Le Maroc (1959-1962) : état des travaux.

BERICHT

De uitgebreidheid van het hoofdartikel verschenen in dit nummer, verplicht ons verschillende rubrieken naar een volgend nummer te verschuiven.